

Методичні рекомендації
"Розвиток пізнавальної сфери дітей дошкільного віку
за допомогою технік пісочної терапії"

Вихователь-методист ДНЗ №355
Кошіль Марина Юріївна

Укладач : Кошіль Марина Юріївна – вихователь-методист дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №355

У роботі висвітлюється теоретичний матеріал: розкрито історію розвитку пісочної терапії, значення, наведено основні компоненти пісочної терапії, типи предметів, розкрито символічне значення та розташування предметів, що можуть використовуватися у терапії.

Розроблено ігри-заняття та ігри-казки з піском для дітей середньої і старшої груп.

ВСТУП

Ми не замислюємося про те, яке значення в нашому житті мають ігри, в які ми грали в ранньому віці. Чому саме з пісочницею, ляльками і піжмурки ми асоціюємо наше дитинство? Виявляється це самий кращий шлях до нашої психічної стійкості, до позбавлення від страхів і до уміння спілкуватися.

Ще в 20-і роки минулого століття психотерапевти А. Фрейд, М. Клейн, Г. Хаггельмут назвали дитячу гру методом лікування, при якому діти розвивають свої здібності, вчаться долати конфлікти і нелади. Починалося все з малювання: малюк малює свій будинок, свою сім'ю і таким чином символічно висловлює те, що поки йому не вдається висловити – свої страхи, емоційний стан, психологічні травми. А, як відомо, перший крок до будь-якого вирішення проблеми – назвати її. Поки дитина не уміє визначати об'єктивно весь світ, він відображає в своїх нешкідливих іграх свій психічний стан і рівень уміння спілкуватися з іншими дітьми. До цих пір малюнок є непоганим тестовим контролем дитячого емоційного настрою і одним із занять ігротерапії.

Вже давно була пояснена любов дітей до пісочниці. Там малюки починають дружити з однолітками, там відбуваються перші бійки із-за совочків і відерок, там непосида відчуває себе спокійно і комфортно. Скільки разів ви із здивуванням спостерігали картину багатогодинного блаженства дитяти на пляжі або в коробці з піском? Дивний ефект пісочниці поки до кінця не пояснений. Але дуже важливо дати дитині можливість пересипати цей терапевтичний будматеріал (заспокоює і розслабляє), ліпити з нього всілякі фігури, будівлі, міста (будить неймовірну фантазію, розвиває дрібну моторику рук), відшукувати зариті скарби (створює зацікавленість) і просто складати казки і малювати їх (творчий вихід існуючої проблеми, розвиває мову мови). Пісок привертає маленьких «будівельників» своєю незвичайною структурою і новими відчуттями, які вони випробовують при тому, що стосується піску. А якщо пісок ще і відображає всі сліди, залишені малюком, то його навряд чи відірвеш від важливих занять .

Метод пісочної терапії - це незвична техніка, завдяки якому дитина будує власний світ у мініатюрі з піску і нових невеликих фігурок. Він із задоволенням використовує мініатюрні постаті людей, тварин, дерев, будинків, автомобілів, мостів. У процесі гри вона може змішувати пісок із жовтою водою, формувати пагорби, гори, створювати вологі ландшафти. У цьому малюк висловлює піску те, що спонтанно виникає у його свідомості. Інакше кажучи, дитині одну годину надається невідома всесвіт, усередині якої може створювати свій індивідуальний світ.

Гіперактивних пісок урівноважує, скутих розслаблює, тривожних заспокоює, агресивних втихомирює.

Мета і основні завдання пісочної терапії :

1. Створення оптимальних умов для розвитку творчого потенціалу дитини;

2. Активізація її просторової уяви, образно-логічного мислення, тренування дрібної моторики рук;
3. Формування гармонійного образу світу.
4. Удосконалення координації рухів, дрібної моторики, орієнтації у просторі;
5. Стимуляція вербальної і невербальної активності у процесі гри, формування навичок позитивної комунікації;
6. Розвиток сенсорно-перцептивної сфери дитини, зокрема тактильно-кінестетичної чутливості.

Об'єкт – вихованці ДНЗ.

Основний її принцип полягає у використанні піску, води і спеціальних атрибутів (дерев'яного ящика чітко визначеного розміру – пісочниці та набору дрібних іграшок).

Очікувані результати:

1. Сформовані практичні вміння гри з піском та володіння різними засобами передачі образів, композицій;
2. Осмислено надавати перевагу продуктивній діяльності у вільний час;
3. Мати власну думку, щодо своєї роботи;
4. Самостійно добирати потрібний матеріал, використовувати його для підсилення характерних об'єктів і явищ;
5. Зниження рівня тривожності, агресивності, гіперактивності

Психотерапевтичні ігри у пісочниці допомагають:

- Формуванню цілісного, сильного і здорового «Я» дитини, забезпеченню рівноваги між внутрішнім світом переживань і внутрішніх потреб і зовнішнім соціальним світом;
- Позбутися психологічних травм;
- Пісочниця є контейнером, який покликаний вміщувати і витримувати усі негативні і позитивні переживання дитини;
- Пісок і вода, виступаючи важливими носіями сенсорних вражень, відчуттів й емоційно-позитивних переживань, здійснюють заспокійливий вплив, дають емоційну розрядку та й одночасно допомагають стимулювати поведінкову активність, спонукають дитину до гри;
- Через програвання своїх фантазій, страхів, бажань у безпечних умовах піскової терапії дитина (в тому числі і дорослий) набуває можливості контролю за своїми внутрішніми переживаннями;
- Гармонізувати загальний психоемоційний стан, знизити тривожність;
- Виробити у дитини відчуття структурованості, чіткості, знання межі і границі (особливо важливо для гіперактивних дітей)

1.1. Екскурс в історії розвитку піскової терапії

У піскової терапії світ дитинства знову відкриває перед людиною свої двері, і ці ж двері ведуть в несвідомі і приховані в ньому таємниці.

Техніка "пісочної терапії" виникла в рамках юнгіанського аналітичного підходу і багато в чому базується на роботі з символічним змістом несвідомого як джерелом внутрішнього росту і розвитку. Автором цього методу, що виник в п'ятидесятих роках минулого століття, вважається швейцарський юнгіанській аналітик Дора Калф.

Вважається, що витоки «піскової терапії» - у книзі відомого письменника-фантаста Г. Уеллса «Ігри на підлозі» (1911). У ній він описує, як його сини, граючи з мініатюрними фігурками, знаходили вираження і полегшення труднощів у відносинах з членами сім'ї і один з одним. Саме ця книга надихнула дитячого психіатра Маргарет Лоуенфельда, що заснувала Лондонський Інститут Дитячої Психології, поставити на полиці свого кабінету мініатюрні фігурки. Перший ж дитина, що побачив ці фігурки, переніс їх у пісочницю, що стояла поруч, і став грати з ними в піску. Саме це і поклало початок «техніці побудови світу» - діагностичної і терапевтичної методикою, детально розробленої та описаної Маргарет Лоуенфельда.

Дора Калф, пройшла навчання у М. Лоуенфельд, побачила в цій методиці не тільки можливість допомогти дітям висловити і відреагувати обтяжують їхні почуття, але і спосіб посилити зв'язок з глибокими несвідомими шарами психіки і допомогти процесу індивідуації та розвитку трансцендентної функції, які вона вивчала у К. Г. Юнга.

1.2 . Поняття про пісочну терапію

*"Часто руки знають, як розплутати те,
над чим марно б'ється розум"*

К.Г. Юнг

Пісок - загадковий матеріал. Він має здатність зачаровувати людини - своєї піддатливістю, здатністю приймати будь-які форми: бути сухим, легким і ускользаючим або вологим, щільним і пластичним. Гра в пісок захоплює і дорослих, і дітей - згадайте, як приємно буває приєднатися до гри в «пасочки», побудувати замок на морському березі або просто дивитися, як висипається сухий пісок з вашої долоні.

Пісочна терапія - це унікальна можливість досліджувати свій внутрішній світ за допомогою безлічі мініатюрних фігурок, підноса з піском, деякої кількості води - і відчуття свободи та безпеки самовираження, що виникає в спілкуванні з психологом.

Пісочна терапія - це можливість висловити те, для чого важко підібрати слова, стикнутися з тим, до чого важко звернутися безпосередньо, побачити в собі те, що зазвичай йде від свідомого сприйняття.

Можливість самовираження в пісочній терапії не обмежена словами. Так само як один символ або образ може виразити більше, ніж сотня слів, фігура або сцена, побудована вами, може передати почуття, емоції, конфлікти, недоступні словесному вираженню. Це важливо для багатьох з нас. Особливо це може допомогти тим, кому з якихось причин важко перетворити свої переживання в слова - наприклад, тим, чиї переживання настільки гострі і болючі, що стикатися з ними безпосередньо важко, дітям, ще поки не відчуває себе невимушено у світі слів.

До того ж створення пісочних композицій, на відміну від малюнка, наприклад, не потребує будь-яких особливих умінь. Тут неможливо помилитися, зробити щось не так - це важливо для тих, хто звик строго оцінювати себе. У кожного з нас вільно чи мимоволі з'являються критерії того, що таке «красивий малюнок», «хороше вірш», «правильно виліплена фігурка», але немає такого поняття, як «хороша» чи «правильна» композиція на піску.

Створюючи сам або з вашою допомогою свій світ на піску, дитина відчуває себе чарівником: він не боїться щось міняти, ламати старе чи будувати нове. А ви можете бути впевнені: якщо у вашому «пісочному царстві» все спокійно, то й на душі у дитини спокій і гармонія.

Перший досвід використання піскової терапії стосувався саме дітей із мовленнєвими, інтелектуальними, афективними та поведінковими порушеннями, як невербальний вид терапії, з метою дати відчуття безпеки знаходження у середовищі. Зараз цей метод використовується без будь-яких обмежень для усіх: і дорослих і дітей (від 3 років).

У ході творчої гри з піском активізуються самозцілюючі резерви дитячої психіки, які виявляються за певних умов (Е. Вейнріб) у процесі терапії. Пісок

поглинає негативну психічну енергію людини, стабілізує її емоційний стан і гармонізує психоемоційне самопочуття дитини.

Для дітей із мовленнєвими порушеннями особливо важливою є невербальна експресія через взаємодію із піском та водою. К.Г. Юнг стверджував, що «гра у пісок» вивільняє заблоковану чи пригнічену психічну енергію, що дозволяє трансформувати і спрямувати її на розвиток особистості дитини.

Процес піскової терапії починається тоді, коли в результаті творчого імпульсу безсвідоме людини активізується і на поверхні пісочниці людина створює певний образ.

Кожного разу при контакті з піском відбувається своєрідне занурення у безсвідоме. Створення пісочної композиції відображає зміст психічного життя людини. Кожна пісочна картинка (від заняття до заняття) фіксує той чи інший стан психіки, той чи інший аспект внутрішнього світу клієнта.

Маргарет Ловенфельд (одна з "піонерів" піскової терапії) піскову психотерапію розглядала як символічну гру, що створює комунікацію між свідомим і несвідомим. Покращення функціонального стану емоційної та особистісної сфер людини відбувається саме за рахунок встановлення зв'язку між свідомим і безсвідомим у символічній формі, що дозволяє торкнутися найглибших переживань.

Традиційно робота у ході піскової терапії, як різновиду невербально-символічної гри, відбувається шляхом вибудовування дитиною або дорослим пісочної композиції у пісочниці із застосуванням різноманітних іграшок, дрібних предметів, піску, води. Після закінчення сеансу пісочна картинка розбирається, іграшки повертаються на місце, поверхня пісочниці розрівнюється. Багаторазове руйнування і відтворення світу пісочної композиції напряму впливає на створення відчуття безпеки та довіри і зниження базової тривоги, що досить актуально у ході психокорекційної роботи з аутичними дітьми.

1.2. Основні компоненти пісочної терапії

Головним принципом, покладеним Дорой Калф в основу роботи, є "створення вільного і захищеного простору", у якому пацієнт - дитина чи дорослий - може виражати і досліджувати свій світ, перетворюючи свій досвід і свої переживання, часто незрозумілі або тривожні, у зримі і відчутні образи. "Картина на піску, може бути зрозуміла як тривимірне зображення будь-якого аспекту душевного стану. Неусвідомлена проблема розігрується в пісочниці, подібно драмі, конфлікт переноситься з внутрішнього світу в зовнішній і робиться зримим" (Дора Калф, « Sandplay », 1980).

Для роботи використовуються два дерев'яних підноса з піском розміром приблизно 60x70x10 (простір, який одномоментно може бути легко охоплено поглядом). Один піднос наповнюється сухим піском, а інший використовується, якщо дитина хоче працювати з вологим піском. Внутрішня поверхня підносів забарвлюється в блакитний колір - таким чином, дно підноса може зображати море або річку, а також служить символом несвідомого. Також необхідно безліч різноманітних фігурок, з яких дитина вибирає те, що притягує або, навпаки, лякає або відштовхує його. У ході заняття йому спочатку пропонується вибрати фігурки, які привертають увагу, і побудувати з них композицію на піску. Після того, як він це зробив, його просять дати назву побудованому, і розповісти про це історію.

У роботі з піском, також як і в роботі зі сновидіннями в юнґіанській підході, важлива серія робіт. Перші картини часто показують ситуації, що відображають те, що відбувається у зовнішній реальності. Але незабаром виникають символи, які вказують на внутрішні проблеми творця композицій. Граючи, він все глибше занурюється в себе і робить внутрішню ситуацію зримою. Одночасно, в процесі створення символічних картин посилюється зв'язок між свідомістю та глибокими несвідомими шарами психіки, що несуть у собі потенціал для зростання, зміни, і зцілення - між Еґо і самою, напрямних принципом всієї особистості.

Сьогодні «пісочницю» активно використовують як допоміжний матеріал, що забезпечує можливість глибокого самовираження, в різних психотерапевтичних напрямках - арт-терапії, ігрової терапії, в дитячому психоаналізі, гештальт-терапії. Однак як самостійний напрям з добре розробленою теоретичною базою і багатим емпіричним матеріалом, пісочна терапія існує тільки в рамках юнґіанського підходу.

Пісок і вода знаходяться один з одним в певних відносинах. Обидва цих речовини існують з незапам'ятних часів, позбавлені будь-яких меж і перебувають у постійному русі. Окремо вони нескінченно переміщуються і течуть під впливом гравітації і атмосферних процесів. Перебуваючи в рідкому вигляді, вода позбавлена будь-якої певної форми. Пісок є щільною субстанцією і також не має форми.

1.4. Типи предметів, що використовуються в пісочній терапії

Основний набір використовуваних в пісочній терапії предметів включає кілька сотень мініатюр. Вони поділяються на кілька категорій, кожна з яких включає ряд підгруп. Всі предмети повинні бути досить міцними, щоб не руйнуватися від невмілого поводження і впливу водою. Особливо красиві й тендітні предмети вимагають дбайливого звернення, і при їх використанні дітьми слід вжити додаткових заходів, для того щоб не допустити їх пошкодження. Завжди є небезпека того, що колекція мініатюр виявиться занадто великий і її розміри не дозволять задовольнити нагальні потреби клієнта. Так само як і в житті, неможливість в сформованих умовах задовольнити певні потреби є чинником особистісного зростання і покликана спонукати клієнта до зміни і реалізації свого творчого потенціалу.

Кожна з цих категорій включає живі істоти, що живуть у тому чи іншому середовищі - на землі, у воді або в повітрі. Хоча поняття "вогнь" у цей перелік не входить, клієнт може окреслити зв'язок обраних ним предметів з вогнем - тварин, відьом, духів, демонів чи ритуальних об'єктів. Психотерапевт може доповнити набір використовуваних ним мініатюр всім, що є важливим йому і його клієнтам.

Люди: повинні бути різного віку і статі. Необхідно також мати кілька фігурок немовлят, дітей, матерів, батьків, бабусь і дідусів. Повинні бути представлені різні професії і види спорту; представники первісних і племінних структур, причому, по можливості, цілими сім'ями; фантастичні персонажі легенд і казок, включаючи відьом і чаклунів, боги і богині різних народів, а також ангели.

Наземні тварини: ця підгрупа повинна включати зображення диких тварин - ссавців, гризунів, земноводних, плазунів, черв'яків, мешканців джунглів, рівнин, пустель, гірських тварин (в тому числі домашніх тварин різних видів), доісторичних тварин - таких як динозаври, тварин із мультфільмів .

Летючі тварини: ця група включає в себе птахів, що мешкають на воді і на суші, диких і домашніх, птахів - персонажів мультфільмів, доісторичних птахів (птеродактиль, археоптерикс), а також комах - мурах, мух, москітів, жуків, коників, павуків і метеликів.

Водні мешканці: до цієї підгрупи відносяться всілякі види риб, включаючи мешкають в тропічних широтах, - акул і рибу-меч, дельфінів і китів, а також моржі і морські котики, восьминоги, краби, молюски, морські коники.

Житла і будинки з меблями: ця підгрупа повинна бути представлена характерними для різних народів різноманітними будинками, - від маленьких і скромних до великих і багато прикрашених, а також печерами, наметами або шатрами, будівлями лікарень і в'язниць. У набір повинні входити меблі для кухонь, ванних, спалень, віталень, а також садові й лікарняні меблі. Домашнє начиння і продукти: горщики і сковорідки, тарілки, чашки, блюдця, ножі, виделки, ложки, а також різні продукти в достатній кількості.

Дерева та інші рослини: ця підгрупа повинна включати різні види дерев, по можливості якомога більш достовірно передають їх деталі, квіти і т.д. (Іноді можна використовувати і реальні рослини). Об'єкти небесного простору: сонце, місяць, зірки, веселка, хмари, блискавка.

Транспортні засоби: ця підгрупа включає різні види транспорту, призначені для переміщення по землі (велосипеди, автомобілі, вантажівки, танки), воді (човни, вітрильні судна, кораблі) і повітря (літаки, вертольоти, ракети, парашути).

Об'єкти середовища проживання людини: паркани, дорожні знаки та обладнання; мости, ворота, портали і т. д.

Об'єкти особливого роду: маски, знаряддя праці, вулкани, ваги правосуддя, маятник, вази, годинники, музичні інструменти, піраміди, яйця, багаття, пам'ятники і надгробки, саркофаги, релігійні об'єкти, дзеркала, скриньки, коробки і пляшки, зброю.

Аксесуари: тканини, фотографії, вовну, нитки, гудзики, ланцюжки, цвяхи, шурупи, ювелірні вироби, монети, портфелі.

Природні природні об'єкти: кристали і мінерали, каміння, кістки, скам'янілості, шматки металу і дерева, сухі рослини, жолуді, насіння, черепашки, пір'я, відполіровані водою шматки скла, пташині гнізда.

1.5. Символічне значення матеріалу, що використовується в пісочній терапії

Символічне значення матеріалу з якого виготовлені предмети, які використовуються в пісочній психотерапії мають не менш важливе значення чим вибір самих предметів для пісочної психотерапії. Коли предмети – фігурки є включені в пісочну композицію, то вони стають символами не тільки тих предметів, яких вони мають означати, але й якостей тих предметів, і тому матеріал передає, а часто і підсилює зміст того, про що ідеться в пісочній композиції.

- МЕТАЛ. В багатьох культурах метал розглядається як ембріон, який зародився в череві землі. Різні метали асоціюються з різними планетами і різними богами. Золото асоціюється з Сонцем, а срібло з Місяцем, свинець з Сатурном, залізо з Марсом, мідь і бронза з Венерою, а ртуть з Меркурієм.

- КАМІНЬ. Каміння в багатьох культурах символізують кістки Матері Землі, а також надійність, безсмертя і вічність. Камінь часто асоціюється з основою оскільки його закладають в фундамент споруди та будують наріжні стіни з каменю. Камінь часто символізує і з пуповиною яка поєднує землю і небо. Вертикально стоячий камінь символізує фалічний символ і центр світотворення.

- СКЛО І КРИСТАЛИ. Кристали утворюються глибоко під землею під дією високої температури і тиску на протязі багатьох тисяч років. Кристали є символом цілющої властивості психотерапії, оскільки справжню красу кристалу ми можемо побачити тільки тоді, коли його видобувають з великих глибин землі. Тому, тільки внаслідок глибокої психотерапевтичної роботи може бути ефект і тільки тоді відбувається процес кристалізації.

Скло символізує чистоту стосунків та намірів, які виникають в психотерапії. Оскільки скло є продуктом діяльності людини, то тільки при взаємній психотерапевтичній роботі і психотерапевта і пацієнта може виникнути хороший терапевтичний альянс. І скло і кристал символізують взаєморозуміння і духовний досвід.

- МІНЕРАЛИ. Це мінерали які відшліфовують і вони справляють сильне враження, оскільки нагадують дорогоцінність, символізують приховані цінності. Саме те що вони є розрізані і відшліфовані символізує відкриття захищеної в предметі краси, багатий потенціал і природне начало.

- ДЕРЕВО. В багатьох народів дерево розглядається як *prima material* з якої було створено все. Обробка деревини з використанням інструментів символізує впорядкування хаосу. Дерево асоціюється з коліскою, ліжком, або домовиною. Насіння дерева (жолуді, кедрові горіхи, каштани...) символізують ріст, енергію життя і процес формування особистості.

- РАКОВИНИ. Раковини всіх форм символізують зв'язок з водою і Місяцем. Часто раковини символізують жіночу сексуальність, оскільки зовні нагадують жіночі статеві органи. Слизяк вилізає з раковини як немовля яке

народжується з утроби матері. Перли формуються в тілі молюска який живе в раковині. Загалом, раковини розглядаються як символ сексуальності, плодючості і народження фізичного і духовного.

- ПІР'Я. Пір'я символізує істину і нагадує про потаємне бажання людина – літати. Асоціюються з небом та вітром. Важливим є наявність пір'я різних птахів, різного розміру та кольору.

- ПЛАСТИКОВІ ФІГУРКИ І ПРЕДМЕТИ. Пластмаса символізує сучасне суспільство, його бажання справити враження на оточення з метою продати з найбільшою користю той чи інший товар. В пісочній терапії застосовується предмети з гуми, полімерів, каучуку всі вони мають приблизно таке ж символічнезначення.

Зазвичай мініатюрні предмети розташовуються на полицях. Вони можуть бути згруповані за категоріями (люди, тварини, будинки і т. д.). Деякі психотерапевти ставлять предмети різних категорій упереміш один з одним, для того, щоб клієнт комбінував їх на свій розсуд, вибираючи і включає їх у свою композицію. Коли предметів настільки багато, що вони не вміщаються на полицях, можна користуватися прозорими пластиковими ємностями, розміщуючи в них предмети певного типу. Так, наприклад, в одній ємності можуть перебувати риби, в іншій - домашні тварини, в третьому - коні, в четвертій - немовлята, у п'ятому - дерева і т.д. Це дозволяє заощадити простір і пошук потрібних клієнтові предметів, а також полегшує прибирання . Після сесії психотерапевт, розбираючи пісочну композицію, інколи не має часу на те, щоб очистити всі предмети від піску. Простіше помити предмети, що знаходяться в пластиковому контейнері, ніж щоразу стирати пил і пісок з полиць, де стоять сотні предметів.

1.7. Колір в пісочній психотерапії

Колір в пісочній психотерапії при психодіагностиці, психотерапії та при самій безпосередній роботі з піском має чи не найважливіше значення. Органічне життя на Землі розвивалось завдяки адаптації організму до сонячного світла, тепла і кольору, до клімату і географічного розміщення. Сонячне світло включає в себе всю кольорову гаму. Сонячні промені проходячи через випари води заломлюються під певним кутом і утворюють веселку. Веселка, включає в себе послідовність певних кольорів: червоний, помаранчевий, жовтий – це кольори які складають «теплу» частину спектру, за жовтим іде зелений, голубий, синій і фіолетовий – вони складають «холодну» частину спектру. Життя світло і колір між собою взаємопов'язані. Кожен колір має певну фізіологічну та психологічну дію на людину потрапляючи на сітчатку ока чи на шкіру людини, а також діє на слизову шлунка та кишківника при їжі. Властивості кожного кольору можна розглядати на трьох рівнях: універсальному, культурному і особистісному.

Універсальні властивості зв'язані з тим, що колір є частиною видимого спектру і діє на живі організми. Культурні фактори, які включають місце проживання соціально-економічні умови його існування, визначають вибірковий стосунок до кольору.

Особистісний рівень сприйняття кольору включає в себе певні системи асоціацій котрі людина формує що до переваг в тому чи іншому кольорі. Колір як і світло не має субстанції. Колір певних предметів визначається певною абсорбцією променів світла певними пігментами. Пігменти – сухі нерозчинні речовини, які здатні зафарбовувати тканини тварин та рослин, які можуть бути екстраговані з природних чи синтетичних речовин.

Є так звані первинні та вторинні кольори. Первинними називають кольори, які не змішані, а вторинними ті кольори, які виникають внаслідок змішування: помаранчевий, зелений, фіолетовий. Комплементарними називають кольори які знаходяться один навпроти одного: Комплементарними є червоний до зеленого, помаранчевий до синього, жовтий до фіолетового. При змішуванні комплементарних кольорів виникають комбінації всіх первинних кольорів. Білий колір – змішані всі комплементарні кольори.

Різний колір викликає у різних людей різну реакцію. Так наприклад, червоний колір є кольором драматичним, він стимулює рухову активність і емоційну експресію. Червоний колір асоціюється з почуттям радості і кохання. Синій колір – заспокоює, асоціюється з емоційною відстороненістю. В цілому синій колір символізує духовні якості, та більш насичений колір – темно-синій асоціюється з депресією і навіть з смертю.

Нижче наведені кольори, які мають певне символічне значення в пісковій психотерапії та їх стимулюючі властивості:

- **Червоний.** Червоний колір – теплий, стимулюючий, асоціюється з кров'ю, життям, силою, вітальністю, збудженням, радістю та коханням. В той

самий час символізує, чуттєвість, насилля, агресію і гнів. Стимулює рухові функції, процес прийняття рішення, провокує на імпульсивні дії.

- **Помаранчевий.** Об'єднав в себе характеристики 2-х кольорів: жовтого і червоного. Екстравертованість і імпульсивність червоного кольору та інтуїтивність жовтого. Коли пацієнт вибирає помаранчевий колір це свідчить про його соціабільність, бажання іти на контакт і в то самий час говорить про його поверховість та легковажність. Цей колір говорить що перед вами людина енергійна , яка здатна отримувати енергію і задоволення від їжі. Надмірне використання помаранчевого кольору говорить про нервовість, низьку увагу.

- **Жовтий колір.** Жовтий колір займає серединну позицію в кольоровому спектрі – ділить спектр навпіл між теплими і холодними кольорами, тому його значення - це колір символічно уособлює в собі характеристики прийняття рішення, сумнівів і коливань. Коли пацієнт надає перевагу жовтому кольору, то це може означати, що він надає перевагу теоретизуванню і немає достатньої здатності втілити задумане в життя. Окрім того жовтий колір символізує страхи, упередження, деструктивні тенденції: ненависть, обман.

- **Зелений.** Символізує ті характеристики якими наділений рослинний світ: прямота, особистісне зростання, стійкість, надійність. Люди які надають перевагу зеленому кольору часто проти змін, проти нового, не схильні до фантазування. Зелений колір часто асоціюють з спокоєм, статикою і зціленням. Деякі відтінки зеленого, ті що ближчі до жовтого асоціюються з активністю, зростанням, регенерацією, більш темні відтінки символізують заздрість, лінь, егоїзм та депресію.

- **Синій.** Синій колір асоціюється з безкінечністю і глибиною. Це колір який символізує небо, істину і глибину, надійність, спокій і надію. Синій колір наділений властивістю заспокоювати, але в великій кількості може викликати депресію. Темно-синій колір асоціюється з нерухомістю, холодом і смертю.

- **Фіолетовий.** Асоціюється з духовністю, загадковістю, містикою магією. Цей колір є кольором королів і цей колір надихає і в той самий час це колір снобізму і самозакоханості.. Темно фіолетовий колір – при його виборі говорить про те, що людина хоче захватись в світі фантазій.

- **Білий.** Символізує єдність і гармонію всіх кольорів, невинність, віру і істину. Білий прапор ознака поразки. Кандінський пояснює білий колір як колір мовчання і багатства вибору. Він також вважає, що білий колір може нейтралізувати всі інші кольори.

- **Чорний.** Символізує пустоту і відсутність світла і кольору. Він асоціюється з силою, загадковістю і темнотою з якої з'явилося життя, а також символізує смуток і зло, чари, бездуховність і пекло. Кандінський розглядає чорний колір як неможливість рухатись, відсутність можливостей. В той самий час чорний колір підкреслює можливості інших кольорів.

- **Коричневий.** Асоціюється з землею, ростом, підтримкою життя і плодючості. Діти в віці 4-х – 5-и років, коли зображають землю, малюють її в вигляді горизонтальної лінії в нижній частині листка, а потім зверху малюють

людей, будинки, тварин і рослини – коли ж такого немає, тобто зображення землі відсутнє, то це може говорити про відсутність відчуття підтримки в дитині і внаслідок цього у дитини відсутнє відчуття захисту. Коричневий колір ще символізує екскременти, бруд, могилу і смерть, а ще, бажання підкоритись групі за рахунок втрати своєї індивідуальності.

Піскова терапія загалом як і кожна робота часто нагадує роботу з часом, тим часом, який зник через психічний розлад, кризу чи любий інший розлад. Тобто пісочна терапія це я терапія з простором пісочниці для цілющого часу пацієнта який вивільняється через усвідомлення самого себе, через примирення психічних структур, через знаходження екзистенційного життєвого змісту.

Висновки

Пісочна терапія - це унікальна можливість досліджувати свій внутрішній світ за допомогою безлічі мініатюрних фігурок, підноса з піском, деякої кількості води - і відчуття свободи та безпеки самовираження, що виникає в спілкуванні з психологом. Це можливість висловити те, для чого важко підібрати слова, стикнутися з тим, до чого важко звернутися безпосередньо, побачити в собі те, що зазвичай йде від свідомого сприйняття.

Пісочна гра - це самий органічний для дитини спосіб висловити свої переживання, досліджувати світ, вибудовувати відносини, і спосіб звичний, добре знайомий, це його реальність. Малюк грає в те, що у нього «болить». Відіграючи свої емоції, дитина кожного разу сам себе лікує. Батьки повинні бути поряд, підтримувати його в процесі «самолікування» і робити для себе висновки про те, що турбує їх сина або доньку в даний момент. Дуже важливо звернути увагу, чи буде зіграна ним сценка агресивної або, навпаки, ласкавою.

Отже, ігри з піском є засобом сенсорного розвитку дошкільників, збагачення їхнього словника, розвитку творчого потенціалу. А їх застосування сприяє оздоровленню підростаючого покоління, збереженню та зміцненню як фізичного, так і психічного здоров'я кожної дитини.

Список використаної літератури

- 1.Власова О.В., Зеркалій О.В. Розвиток дрібної моторики рук / упоряд. О.В. Власова; іл.О.В.Зеркалій.-Харків.: Основа, 2011.-159с.
- 2.Выготский Л.С. Психология развития человека \ Л.С. Выготский.-М.: Смысл; Эксмо, 2005.-113б.
- 3.Зінкевич-Евсигнеева Т.Д. Чудеса на песке : практикум по песочной терапии \ Т.Д. Зінкевич-Евсигнеева, Т.М. Грабенко.-СПб.:Речь,2007.-340с.
- 4.Кисельова М.В. Арт-терапия в работе с детьми : руководство для детских психологов, педагогов, врачей и специалистов, работающих с детьми. – иСПб.: Речь, 2006.-160с.
5. Копитин А.И. Арт-терапия / А.И. Копитин.-СПб.: Питер, 2001.-320с.
6. Миллер С. Психология игры / С. Миллер.-СПб.: Университет. кн., 1999.-320с.
7. Молодушкіна І.В. Загадковий світ емоцій. Розвиток емоційної сфери дошкільників / І.В. Молодушкіна; упоряд. Харків.: Основа, 2010.-207с.
- 8.Пісочна терапія в роботі з дошкільниками / (упоряд. Шик Л.А., Дикань Н.І., Гладченко О.М., Черкасова Ю.М.).-Харків.: Основа, 2010.-127с.
9. Рарвивающие игры для детей // Режим доступа : [http:// vkusnyasha. ru/ igri_logika.html](http://vkusnyasha.ru/igri_logika.html)
10. Розвиваючі ігри з водою та піском / упоряд. Н.Ф. Юрченко.- Харків.: Основа,2010.-207с.
11. Сакович Н.А. Технология игры в песок. Игры на мосту / Н.А. Сакович.- СПб.: Речь,2008.- 176с.
12. Штейнхардт Л.Ш. Юнгианская песочная психотерапия / Л.Ш. Штейнхардт .- СПб.: Питер, 2001.-320с.
13. Юнг К. Человек и его символы / общ. ред. С.Н. Сиренко.- М.: Серебряные нити, 1998.
- 14.Янківська О.П. Дидактичні ігри в дитячому садку : навчально-методичний посібник / О.П.Янківська. – К.: Радянська школа, 1985.-144с.

ДОДАТКИ

II. Практична частина

Дії дитини під час ігор з піском можна розділити на три основних типи, а саме:

- маніпуляції з пісочною поверхнею – діти заповнюють піском формочки, малюють на пісочній поверхні лінії, роблять відбитки, збирають пісок у грудочки, створюють гірки;
- проникнення у товщу піску – копання ям і тунелів, ховання в пісок предметів з наступним їх діставанням;
- ігри з піском із застосуванням води – діти можуть капати нею на пісок, або навіть лити у великій кількості.

2.1. Схема моделювання ігор-казок на піску

Схема моделювання ігор-казок на піску

Етапи гри	Способи	Стиль поведінки дорослого
1. Введення в ігрове середовище	Настанова на активну участь у грі	Довірливий стиль спілкування, уважне ставлення до кожної дитини
2. Ознайомлення з грою та її героями	Початок казки, створення в пісочниці ігрового простору	Позиція «відстороненого оповідача», доброзичливого помічника
3. Моделювання конфлікту, труднощів	Читання продовження казки. З'являються сили зла, які руйнують створений світ на піску	Ситуація, в якій дитина діє самостійно, переносить і програє з піском негативні емоції. (Дорослий, ляльки, фігурки — руйнівники.)
4. Вибір допомоги	Звертання до дитини за допомогою	Дорослий шукає вихід разом із дитиною, переконує та підбадьорює дітей. Вказує на потенційні можливості дитини
5. Боротьба й допомога	Обіграння дітьми ситуації боротьби з силами зла. Дитина бере на себе роль найближчого йому персонажа. Відновлення піскової країни. Діти — творці нового. Подяка від імені героїв казки	Виражає впевненість у силах дитини, підтримує, підбадьорює її. Дякує за доброту та вигадки
6. Перемога	Продовження гри. Святкування перемоги добра над злом	Запитати про почуття дітей, їх настрій, емоційний стан на початку гри, під час боротьби з силами зла, одержання перемоги (емоції, стиль спілкування, поведінка)
7. Перспектива інших пригод	Розповідь про цікаві ігри-казки на наступних зан-ях	Зацікавлення дітей для подальших занять

Ігри-заняття та ігри-казки з піском, спрямовані на корекцію відхилень в особистісному розвитку дітей. Вони включають в себе:

- ігри на розвиток дрібної моторики пальців рук та тактильно-кінестетичної чутливості: «Пальчики, долоньки, кулачки — друзі ви мої й помічники»;
- ігри на корекцію взаємин між дітьми, дітьми та дорослими (поведінка та спілкування), корекцію відхилень в емоційному розвитку: «Дружба зло перемагає — настрій всім нам піднімає»;
- світ чудес на піску: ігри на формування позитивних рис характеру, навичок партнерської комунікації, розвиток емоцій у дітей. Пізнавальні ігри на піску: «На піску подорожуємо — радість, щастя всім даруємо».

2.2. Пальчики, долоньки, кулачки — друзі ви мої й помічники

Під час проведення цих ігор починаю знайомити дітей з піском. Для цього використовую ігри для розвитку тактильно-кінестетичної чутливості і дрібної моторики рук: «Пальчики, долоньки, кулачки — друзі ви мої й помічники».

Тактильна форма відчуттів — це відчуття, які ми отримуємо через шкіру: гаряче — холодне; сухе — мокре тощо. Тактильно-кінестетичні відчуття тісно пов'язані з розумовими операціями, з їх допомогою пізнається світ.

На рівній поверхні піску по черзі (діти й дорослий) роблять відбитки кисті рук внутрішньою й зовнішньою стороною. Пропоную затримати руки на піску, злегка притиснувши їх, і прислухатися до своїх відчуттів .

Дорослий починає гру, розповідаючи про свої відчуття: «Мені приємно. **Я** відчуваю прохолоду піску. Коли я рухаю руками, то мої пальчики й долоні відчувають кожну піщинку. А що відчуваєш ти?» Діти розповідають про свої відчуття:

Далі психолог пропонує дітям:

- «походити» долоньками по піску, залишаючи свої «сліди»;
- «поїздити» долоньками і ребром, виконуючи зигзагоподібні та колові рухи;
- склавши пальці, відобразити загадкові сліди птахів, звірів, тварин, яких не існує (фантазуємо);
- створити відбитками долонь, кулачків різноманітні малюнки (квіти, дерева, травичка, сонечко, дощ);
- здувати пісок із долонь, квіточок.

Для порівняння відчуттів пропонується дітям виконати такі самі вправи в повітрі, на столі.

Далі завдання ускладнюється.

Прості вправи в піску мають величезне значення для розвитку психіки дитини:

- взаємодія з піском стабілізує емоційний стан дітей;
- поряд із розвитком тактильно-кінестетичної чутливості й дрібної моторики діти навчаються прислухатися до себе і проговорювати свої відчуття;
- у дітей розвивається довільна увага, пам'ять, мовлення;
- дитина навчається розуміти себе й інших;
- закладається база для подальшого формування навичок позитивної комунікації.

Вправи в піску для рук і ніг.

М'яко лапками ступає,
Слід по сліду залишає,
А чи можеш ти вгадати,
Хто це ходить біля хати?

Прудко скочивши на грядку,
Лапками гребе зайчатко.
Там шукає корінець
Довговухий молодець.

Рибки весело пірнали,
Раптом щука їх злякала -
Поховалися на дні,
Щоб знайти їх не могли.

Поважний слон по джунглях йде
І слоненят своїх веде.
Він хобот вище піднімає -
Родину на обід скликає.

Пустелею йде караван.
Там за барханом знов бархан.
Верблюди день і ніч бредуть
Поклажу на горбах везуть.

2.3. Дружба зло перемагає — настрій всім нам піднімає

Досвід показує, що діти більше люблять, щоб інструкції до ігор були віршованими. Але головне, щоб вони були захоплюючими і близькими дітям. Позитивний вплив на дітей мають ігри-заняття та ігри-казки, які проводяться під музичний супровід.

Основним принципом роботи з дітьми є те, що вони безпосередньо, повно проживають процес. Вони є справжніми героями тієї чи іншої казки, оповідання, вірша.

У дітей розвивається довільна увага, пам'ять, мислення. Але найголовніше, дитина набуває успішного досвіду в розв'язанні проблемних ситуацій, а це робить її впевненішою, здатною й надалі долати життєві труднощі.

До корекційної програми входять ігри на розвиток комунікативних навичок та емоційної сфери. Ігри сприяють розвитку ініціативності, незалежності в спілкуванні, критичності, морально-вольових рис.

У дітей формуються вміння справедливо розв'язувати конфліктні ситуації, налагоджувати товариські стосунки. Доцільно доручати малюкам відтворювати поведінку протилежну їх реальній поведінці. Діти аналізують, розмірковують і роблять самостійно висновки. Такі заняття сприяють вихованню позитивних емоцій, позитивних взаємин, а також формують навички самооцінки та оцінки дій товаришів. Діти вчаться розуміти особистісні якості товаришів, впізнавати їх за описом рис характеру.

Граючись із піском, діти краще розуміють свої бажання, реально бачать вихід зі складної ситуації, творчо змінюють негативну ситуацію чи стан.

Через гру-казку чи гру-заняття в дітей формуються навички культури спілкування:

- вміння без крику і сварок миритися між собою;
- ввічливо звертатися з проханням;
- поступатися й чекати;
- коли треба, ділитися тим, що потрібно самому;
- спокійно розмовляти, не порушуючи гри недоречним втручанням.

Граючись у піску, діти не створюють навколо себе зайвого галасу, безладдя, зважають на думку товаришів, у них формуються почуття: делікатності, ввічливості, люб'язності, скромності, товарищкості. Діти з задоволенням підтримують спілкування з дорослими.

У *замкнених дітей* зникає підозрілість та недовіра до оточуючих, поліпшується настрій. Вони з задоволенням взаємодіють із однолітками, реагують на зміни.

Сором'язливі діти вчаться спілкуватися з однолітками та дорослими, активно діють у різних ситуаціях, самостійно та разом із товаришами вирішують завдання.

Агресивні діти уникають конфліктів, поступаються, діляться з товаришами, набувають навичок культури спілкування. В них хороший настрій. Позитивні емоції переважають у усіх видах діяльності в усіх дітей.

2.4. На піску подорожуємо — радість, щастя всім даруємо

Велике значення у вихованні, розвитку та корекції відхилень у спілкуванні і поведінці дітей мають ігри: «На піску подорожуємо — радість, щастя всім даруємо».

В практиці широко використовують різні види пізнавальних ігор на піску:

1. *Ігри для ознайомлення з оточенням:* через них діти пізнають те, що їх оточує: тварини, ріки, міста тощо.

2. *Географічні ігри:* діти дізнаються, як живуть люди в різних куточках планети, їх стосунки, взаємини.

3. *Фантастичні ігри:* діти імітують життя на інших планетах. Одержують інформацію про космос, кораблі, дослідження. Розігрують ситуації життя інопланетян. Знаходять вихід із конфліктних ситуацій, звільняючись від внутрішнього напруження.

4. *Історичні ігри:* ставши учасниками історичних подій, діти обігрують їх у пісочниці, будують, руйнують, вивчають стратегію «бойових дій» і знову відбудовують.

5. *Ігри-екскурсії містом:* знайомство дітей з рідним містом, його історією. Історія міста, як і життя людей у ньому, має свої радісні й сумні події. Їх із задоволенням розігрують діти на піску.

Широко використовують ігри, які окрім корекції навичок культури спілкування, поведінки та розвитку позитивних емоцій, включають в себе елементи навчання дітей. Ці ігри сприяють розвитку фонематичного слуху у дітей, корекції звуковимови, навчанню читання і письма, лічби і розв'язуванню задач.

У цих іграх звук не абстрактний символ, а жива казкова істота. З нею цікаво познайомитися, про неї хочеться дізнатися більше, погратися з нею і її друзями, якомога довше не розлучатися.

Ці прості ігри допомагають розв'язувати навчальні проблеми. Але головне в них — вирішення психологічних завдань. Діти навчаються чути й виокремлювати певні звуки, що є основою формування правильної звуковимови. Спираючись на зорове, слухове й тактильно-кінестетичне сприйняття — готуємо дитину до навчання в школі. Діти навчаються не тільки

зорово запам'ятовувати букви й цифри, але й залучають до цього тілесну пам'ять, графічно відображаючи їх на піску.

Основним у цих іграх є набуття досвіду в розв'язанні проблемних ситуацій між героями казки. Діти вчаться правильно спілкуватися, поводитися. Ставлять себе на місце героїв, разом із ними долають труднощі. Діти, коментуючи свої дії, самостійно роблять висновки, стають більш впевненими. В них розвивається пам'ять, мислення, довільна увага. В іграх діти аналізують, розмірковують, узагальнюють. Діти розвиваються всебічно, набувають позитивних рис характеру, вчаться належно поводитись і спілкуватися, спочатку наслідуючи героїв казки, а потім і в реальному житті.

2.5. Вправи, спрямовані на маніпуляції з пісочною поверхнею:

- "Їдуть машинки, повзуть змійки, котяться санки" - "ковзання" долонями по поверхні піску з виконанням зигзагоподібних, колових рухів, а також рухів зверху вниз, зліва направо тощо;
- "До нас завітали казкові змійки" – виконання тих самих рухів ребром долоні;
- "Доженемо казкових змійок" – "проходження" долоньками слідами, прокладеними раніше;
- "Художники-чарівники" – створення візерунків, нескладних зображень предметів за допомогою відбитків долонь, кулачків, пальчиків;
- "Ласкавий пісочок" – "проходження" по поверхні піску окремо кожним пальцем спочатку правої, потім - лівої руки, після цього – однойменними пальцями обох рук;
- "Загадкові сліди" – "проходження" по поверхні піску пальцями, які згруповано по два, три, чотири, п'ять;
- "Граємо на піаніно (комп'ютері)" – виконання характерних рухів пальцями, кистю руки.

Вправи, спрямовані на проникнення у товщу піску:

- "Море хвилюється" – ворухіння руками у піску, спостереження за тим, як змінюється піщаний рельєф;
- "Міна" – відкопування "міни" (рук іншого гравця, 1 – 3 дрібних предметів) без торкання до неї, коли дитина – "сапер" може діяти руками, дути на "міну", допомагати собі тоненькими паличками тощо.
- "Секретик для моєї подружки" – виготовлення хованок із застосуванням скелець, фантиків, блискіток, квіточок тощо.

Під час виконання дітьми зазначених вище вправ може бути використано як сухий, так і мокрий пісок. А спільна діяльність педагога і дітей, крім виконання ігрових дій, передбачає спочатку ознайомлення дітей з враженнями дорослого від "спілкування" з піском, а потім і навчання дітей вміння передавати свої відчуття за допомогою слова.

2.6. Пісочна терапія у грамоті:

"Хто сховався?". Знайти в піску фігурки й відібрати ті з них, назва яких починається на заданий звук. Придумування речень з цими словами.

"Написання літер, слів, розчерків на піску". (Пальцем, паличкою, "змійками" - простими мотузочками з вузликом на кінці).

"Веселі перетворення". Перетворюємо одну літеру на іншу, малюючи їх на піску. Р -> В -> Ї і т.д.

"Допиши літеру, слово". Логопед пише букву чи слово, засипає піском його частину, пропонує дитині відновити написане.

"Відшукай і назви". Діти відшуковують пластмасові літери в піску, називають їх, ділять на голосні і приголосні, викладають з них слова.

"Що ховає пісок?" Діти знаходять у піску таблички зі словами, прочитують, класифікують.

"Хто швидше?" Гра-змагання, проводиться з дітьми у парах, трійках у двох пісочницях. Переможець той, хто швидше відкопає літери та викладе слова за зразком.

"Шукалка". Знайти предмет в піску і скласти про нього речення (опис, призначення тощо).

"Що ти відчуваєш?" Опис дітьми своїх відчуттів під час взаємодії з піском.

"Друдли з піску". Кольоровий пісок хаотично насипаємо на паперові тарілочки, аркуші паперу. Педагог пропонує розповісти, що побачили.

"Казкарі Піщаної країни". Моделювання з піску казкових сюжетів з використанням дрібних фігурок, складання і розповідання казок, розповідей про них.

"Ідуть машинки, санчата, ковзани". Ковзання долонями по поверхні піску зигзагоподібними коловими рухами, а також рухами у різних напрямках.

"Спритні змійки", "Верткі ящірки", "Прокладаємо залізницю". Виконання рухів ребром долоні, проходження по слідах, прокладених раніше, паралельно до них.

Пісочний вернісаж. Створення художніх композицій з кольорового піскує.

Вимірювання часу пісочним годинником.

"Чарівні візерунки". Створення візерунків, різних зображень за допомогою відбитків долоньок, кулачків, пальчиків.

"Роби, як я". У парі з логопедом або іншою дитиною. Повторення рухів рук, пальців по піску.

"Там на незвіданих доріжках...". Проходження поверхнею піску пальцями, згрупованими по два, три, чотири, п'ять. Педагог пропонує уявити, чиї це можуть бути сліди.

"Море хвилюється". Ворушіння руками в піску, спостереження за тим, як змінюється піщаний рельєф.

"Міна", "Сапер". Обережне відкопування руки товариша, намагаючись не торкнутися її.

"Сюрпризи для друзів". Виготовлення схованок у пісочниці, закопування в них дрібних іграшок, кольорових камінчиків, черепашок тощо.

2.7. Ігри-заняття та ігри-казки з піском

Заняття № 1

Віришик-розминка

Мета: концентрація уваги, знайомство з пісочницею. Зниження емоційного напруження. До пісочку підійдіть,

В нього руки опустіть.

Ви пісочок розгортайте

У веселі ігри грайте.

Вправа в піску «Долоньки, пальчики й кулачки»

Мета: зниження нервового напруження. Розвиток тактильно-кінестетичної чутливості й дрібної моторики пальців рук.

Психолог показує, а діти виконують вправу на рівній поверхні піску (по троє дітей одночасно):

- «долоньки» — відбитки обох долонь на піску;
- «пальчики» — відбитки всіх пальців рук одночасно «долоня в куполі»;
- «кулачки» — відбитки кулачків. Повторити вправу 6 разів.

Обговорення

—Чим вам сподобалася вправа?

—Що відчували ваші пальчики, долоньки, кулачки?

—Який був у вас настрій? Чому?

Вправи в піску «Ходимо — їздимо»

Мета: зняття емоційного напруження в дітей. Розвиток позитивних емоцій, тактильно-кінестетичної чутливості. Формування навичок культури поведінки. З допомогою пальців, долоньок та кулачків діти виконують вправи (по 3 дітей одночасно):

- проведіть одним пальчиком по піску;
- тепер двома пальчиками;
- давайте «помаршируємо» кулачками;
- проїдемо на лижах (*двома пальцями*);
- їдемо на санчатах (*долоньками*).

Потім пропонуємо проїхати назустріч один одному, але щоб не перетнутися, поступаючи «Спритний лижник».

Обговорення

—Що ви відчували, коли ходили пальчиками по піску?

—Чим подобається марширувати?

—Який пісок на дотик?

—Хто був найспритнішим і найввічливішим лижником?

—Чому потрібно поступатися іншим?

Заняття № 2

Віршик-розминка

Мета: розвиток моторики пальців рук.

До пісочку підійдіть

І долоньки покажіть,

В кулачки долоньки всі стискайте,

Пальчики по черзі розгинайте.

Діти разом із психологом виконують рухи розминки.

Вправи на піску «Квіти — пелюсточки, дерева — листочки»

Мета: зняття емоційного напруження, розвиток тактильно-кінестетичної чутливості в дітей.

• Психолог показує дітям картки з зображенням пелюсток квітів різної форми та різноманітні листочки з дерев.

• За допомогою долонь, пальців та кулачків створює зображення квітів на вологому піску.

• Пропонує дітям створити різноманітні квіти.

• Потім на піску психолог і діти створюють зображення листя різних дерев.

• Діти самостійно відтворюють у піску дерево (стовбур, крону) і прикрашають листям.

Обговорення

— З допомогою чого ви створювали квіти та дерева?

— Який був пісок?

— Що ви відчували?

— Який був у вас настрій?

Заняття № 3

Віршик-розминка

Мета: розвиток дрібної моторики пальців рук, зняття емоційного напруження.

До пісочку підійдіть

І долоньки покажіть.

В кулаки долонечки стискайте.

Пальчики по черзі розгинайте.

Гра-вправа в піску «Сліди»

Мета: розвивати тактильно-кінестетичну чутливість і дрібну моторику рук, психічні якості дитини, позитивні емоції. Виховувати доброзичливість та добрі стосунки, бажання гратися в піску.

Психолог. Кожна тварина, людина чи птах залишає сліди, якщо йде гладенькою поверхнею вологого піску чи снігу. Сьогодні ми будемо залишати сліди від рук на поверхні вологого піску у Пісковій Країні Чудес.

Я розрівнюю поверхню піску й роблю її гладенькою. Я кладу свої руки на пісочок і притискаю їх. Мені дуже приємно відчувати прохолоду піску й кожну піщинку. Я знову розрівнюю поверхню пісочку. Мені подобається це робити. Я

відчуваю, як пісочок слухається моїх рук і лягає рівненько. Давайте залишимо відбитки наших долонь на піску. Зробіть так, як це роблю я.

(Діти притискають долоні до піску й залишають сліди. Потім розповідають про свої відчуття: пісок теплий, прохолодний, колючий, вологий, м'який, приємний.)

Психолог. Погляньте, які гарні відбитки долоньок у кожного з вас. Ви задоволені? Що відчули? Розрівняйте поверхню піску, зробіть її гладенькою. Чи слухається пісочок ваших рук? Що відчуваєте, коли пісочок сиплеться між пальчиками ваших долонь? А зараз поверніть руки долоньками догори і зробіть ще один відбиток зовнішньою стороною рук так, як це роблю я. Затримайте руки на піску і прислухайтеся до своїх відчуттів. Яку різницю ви відчули? Можливі відповіді дітей:

—*Пісочок став тепліший.*

—*Мені краще було притискати, коли долоньки були повернуті вниз.*

—*Так пісочок більш шорсткуватий, я відчуваю кожну піщинку.*

Психолог. На якому пісочку відбитки краще видно: на сухому чи на вологому й чому?

Можливі відповіді дітей:

—*На вологому, сухий пісок розсипається.*

—*На вологому відбитки чіткі, виразні.*

—*Сухий пісок тепліший, але на вологому відбитки кращі.*

—*Сухий пісок сліди засипає сам, він ніби живий.*

—*Мені подобається й сухий і вологий пісочок, він приємний. Звучить весела музика.*

Психолог. Коли люди вітаються чи прощаються, вони подають один одному руки, потискаючи їх, і одержують від цього приємні відчуття. Давайте й ми зараз на прощання притиснемо долоньки до піску й залишимо на ньому відбитки обох долоньок.

Обговорення

—Чи отримали ви від гри приємні відчуття?

—Скажіть, чи приємно було вам гратися у пісочниці?

—Чому у вас піднявся настрій, коли зазвучала приємна музика?

—Кому здалося, що піщинки ніби живі?

—Чи хотіли б ви продовжити ігри з піском?

—**Психолог**

Сьогодні «До побачення» пісочниці скажіть. Швидко в коло ви ставайте, нову гру розпочинайте. *(Звучить весела музика.)*

Заняття № 4

Віршик-розминка

Мета: активізація уваги дітей.

Іграшки маленькі
Будемо з вами брати...
В ящику блакитному
З піску будувати.

Гра-казка в пісочниці «Країна Чудес»

Мета: розвивати у дітей позитивні емоції, дрібну моторику пальців рук, уяву, творчість. Стабілізувати емоційний стан. Підвищувати впевненість у своїх силах, спонукати до рухової розкутості. Виховувати позитивні риси характеру, бажання робити добро.

Для дітей середньої і старшої груп. Тривалість 25—30 хв.

В ході гри важливий довірливий стиль спілкування, уважне ставлення психолога до кожної дитини. Дорослий — доброзичливий помічник, дослідник створюваного простору.

Хід гри

Психолог. На піску можна не лише залишати відбитки своїх долоньок, а й сліди, що нагадують сліди різних звірів і птахів. Подивіться на картинки. Тут зображені птахи і тварини, а поряд їх сліди. Я вам зараз покажу, як потрібно скласти пальці рук, що одержати відбитки слідів горобчика, качечки, собаки, ведмедя, лисиці. Розрівняйте поверхню пісочниці й уважно дивіться. А тепер попробуйте зробити це самостійно.

Діти розрівнюють пісок, спостерігають за діями дорослого, а потім роблять відбитки слідів птахів і тварин із допомогою пальців, долоньок і кулачків.

Психолог. А зараз складіть пальці рук так, щоб зробити сліди тварин, яких не існує.

Діти роблять відбитки, придумують назви фантастичним тваринам, розповідають, якими вони їх уявляють. *(Звучить весела музика.)*

Психолог. У мене є фігурки різних фантастичних тварин і птахів. Є дерева, кущі й квіти. Давайте побудуємо разом Країну Чудес і поселимо в ній фантастичних мешканців.

Діти працюють, спілкуються між собою, розмірковують, роблять висновки.

Психолог. Мені подобається ваша Країна Чудес. А чи подобається вона її мешканцям, як ви думаєте? Як вони себе почувають? Зручно їм у їхніх помешканнях, чому? Що ви відчували, коли будували Країну Чудес? Який у вас настрій? *(Звучить тривожна музика.)*

За Країною Чудес

Жив великий і злий пес.

(Психолог бере на себе роль «сили зла й руйнування», використовуючи фігурку собаки.)

Він до звірів завітав І усе там зруйнував. Звірі всі його злякались І в пісочок заховались.

(Психолог руйнує Країну Чудес і ховає її мешканців у пісок.) Треба пса нам проганяти І звіряток визволяти.

Психолог. Що ж буде із тваринами і птахами? Який настрій у вас тепер? Тільки ви зможете допомогти жителям Країни Чудес. Ось є «чарівна паличка» і одяг для Феї. Можливо, хтось візьме на себе роль Чарівної Феї й допоможе тваринам і птахам.

(Діти домовляються й обирають Фею. Розмірковують, як розв'язати ситуацію, що склалася.) Фея паличку взяла До собаки підійшла. Він їй зуби показав, Але хвостика піджав.

Фея

— Ой, не гарно зло робити, Треба в мирі всім нам жити. Будемо ми разом звірів рятувати, Чарівну країну ще кращу будувати. Звучить весела музика.

Діти викопують мешканців Країни Чудес та з хорошими намірами дружби, миру й товариськості її відбудовують. Всі виступають творцями. Відновлюють зруйноване відповідно до своїх бажань. Психолог підтримує, підбадьорює дітей.

Психолог

Гарно, друзі, ми попрацювали, Чарівну Країну разом збудували. Будемо тепер ми дружно жити І лише добро усім робити. Пес нас вірно буде всіх охороняти, Добро зло завжди повинно подолати!

(Всі мешканці Чарівної Країни вдячні дітям. Дорослий висловлює замилювання дітьми, дякує їм за вигадку й доброту.)

Обговорення

—Що ви відчували, як Злий Пес зруйнував Чарівну Країну?

—Які відчуття були під час відбудови?

—Що ви будете робити, якщо хтось знову зруйнує країну?

—Чим сподобалася вам гра?

—Коли вам було весело, а коли сумно?

— Що відчували ви, і які відчуття отримали ваші долоньки, пальці рук, коли ви будували для мешканців житло (нірки, барліг, озеро)?

Тепер нам нові ігри Потрібно розпочати. З піском ми ще пограємо, Він буде нас чекати.

Заняття № 5

Віри-розминка.

Мета: концентрація уваги дітей.

Любі діти, посміхніться,

На пісочок подивіться.

Ми продовжим в піску грати,

Щось цікаве будувати...

Гра-заняття в піску «Подорож по Країні професій»

Мета: вчити дітей прислухатися до себе й називати свої відчуття. Вміти розуміти себе й інших. Розвивати тактильно-кінестетичну чутливість. Формувати навички позитивної комунікації, позитивні риси характеру. Розвивати творчість, зв'язне мовлення. Виховувати любов і повагу до різних професій.

Для дітей середнього та старшого дошкільного віку. Тривалість 35 хв.

Хід заняття

Психолог. Сьогодні ми з вами будемо творцями. Побуваємо у країні різних професій.

Фартушки і ковпаки біленькі треба одягати,

Кулінарами сьогодні будем працювати.

До пісочку, любі діти, підійдіть,

В нього руки глибоченько опустіть.

Тісто будемо місити,

З нього пиріжки та печиво ліпити.

(Діти переміщують пісок і ліплять різноманітні вироби: печиво, рулети, торти, пиріжки. Прикрашають їх.)

Психолог

Дуже гарно всі працювали. Що, скажіть мені, ви відчували? **Обговорення**

—Який пісочок сьогодні: теплий чи холодний?

—Ліпиться чи ні?

—Чим подобаються вам ваші кулінарні вироби, вироби товаришів?

—Хто відчув себе кулінаром?

(Діти спілкуються, висловлюють свої думки, проговорюють свої відчуття, прислухаючись до себе.)

Психолог

Музикантами щоб стати,

Будем далі мандрувати.

Ви пісочок розгорніть,

Піаніно уявіть.

На клавіатурі пальчиками грайте,

Так як я ними ви швиденько перебирайте.

На комп'ютері так само можна працювати,
Пальчиками швидко, швидко друкувати.

А тепер до столу підійдіть

І його як піаніно уявіть.

На столі попробуйте пограти, —

Що тепер ви стали відчувати?

(Діти розповідають про різницю відчуттів від «гри» в піску й на твердій поверхні столу. Розмірковують, роблять висновки.)

Обговорення

—Хто відчув себе музикантом, комп'ютерщиком?

—Як і коли ви це відчули? Хочете художниками

Ви, малята, стати? І картини гарні Вчитись малювати? Кулачки й долоньки Пензликами будуть. Квіти і дерева, Сонце намалюють!

(Звучить спокійна музика.)

Психолог показує, як з допомогою кулачків, пальців рук і долонь можна створити чудові картини на поверхні піску. Діти наслідують дії психолога Потім самостійно створюють картини, візерунки розмірковують, роблять висновки. Спілкуються між собою, надають допомогу один одному, підказують.

Обговорення

—Що ви відчули, коли ваші руки перетворилися на пензлики?

—Чи подобається створювати картини на піску?

—Який пісочок?

—Чи подобається бути художниками?

—Чому?

—**Психолог** Хочуть всі малята

—Бути, як солдати,

Тож давайте навчимося

У піску «марширувати».

Одним пальцем і двома

По піску ходити.

Можна це долоньками

И кулачком робити.

(Звучить маршова чи спортивна музика.)

(Психолог показує дітям вправи. Діти повторюють, далі діють самостійно.)

Обговорення

—Чи сподобалося вам ходити «маршем» по піску?

—Що відчували ваші долоньки, кулачки?

(Діти розповідають про свої відчуття, свій настрій, емоції.)

Психолог

Знову, любі діти,

Пісочок розгорніть.

І тепер себе ви
В інших ролях уявіть.
Може на ракеті
Космонавт помчати,
Капітан на пароплаві
Може мандрувати.
Хтось машину поведе,
Хто схоче — санчата.
Всі професії потрібні,
Дорогі малята.

Психолог пропонує дітям вибрати собі роль водія, капітана, космонавта. Уявити пісочницю небом, водою чи снігом і поїздити по поверхні піску долоньками чи ребром, виконуючи зигзагоподібні чи колові рухи. Потім діти беруть в руки різні іграшки — види транспорту — машинки, ракети, кораблики, велосипеди, мотоцикли — «їздять» ними по поверхні, залишаючи сліди на піску. Звернути увагу на правила руху, вміння поступатися, давати дорогу, бути ввічливими. Діти розглядають сліди на піску, коментують «свої» зображення, відчуття від торкання до піску.

Психолог

У Країні Професій
Ми з вами побували,
Цікаво й весело
По ній мандрували.

Обговорення

- Які вправи на піску вам найбільше сподобалися?
- Що ви відчували, коли торкалися до пісочку долонями, ребром долонь, кулачками?
- Що ви відчували, коли брали на себе ту чи іншу роль?
- Чи сподобалося вам заняття?
- Що було не так?
- Чому?
- Що б ви хотіли змінити?
- Як саме?

(Діти проговорюють свої відчуття, діляться враженнями, спілкуються. Звернути увагу на вміння дітей вислуховувати товаришів, не перебивати їх.)

Заняття №6

Гра в піску «Скарб»

Мета: вчити дітей прислухатися до себе й розповідати про свої відчуття. Розвивати тактильно-кінестетичну чутливість і дрібну моторику рук у дітей. Виховувати витримку.

Для дітей середньої і старшої груп. Тривалість 20—25 хв.

Хід заняття

Психолог. У пісочку заховані іграшки-скарби. Вам необхідно їх знайти. Обстежити пальчиками пісок, не виймаючи іграшок, назвати їх.

Руки у пісочок заховайте,

Пальчиками скарб свій відшукайте.

Ви про скарб нам розкажіть,

І детально опишіть...

Психолог. Описуючи свої скарби, необхідно довести, чому ви думаєте, що це саме та іграшка, яку ви назвали? Як ви про це здогадалися? Хто з вас, діти, доведе, Про який скарб мова йде?

Діти відшуковують предмет, описують його, не виймаючи з піску, а лише тактильно обстежуючи, доводять свою відповідь. Потім виймають іграшку-скарб із піску й переконуються самі та переконують оточуючих у правильності відповіді. Виграє той, хто не помилився і правильно довів свою відповідь.

Обговорення

—Що ви відчували, як знайшли скарб?

—Які були відчуття, коли ви пальчиками обстежували іграшку?

—Чи задоволені ви собою?

—Чи співпали ваші відчуття з результатом?

—Хто помилився й чому?

—Хто з вас здогадався, які «скарби» знайшли ваші товариші?

—Як це вам вдалося?

—Чи сподобалася вам гра?

Заняття № 7

Привітання.

Заняття-казка в піску «Відгадай загадку»

Мета: удосконалювати вміння дітей прислухатися до себе та своїх відчуттів, проговорювати їх, порівнювати, співставляти, робити висновки. Виховувати доброзичливість, добрі стосунки, бажання робити добрі вчинки.

Для дітей середньої та старшої групи. Тривалість 30 хв.

Хід заняття

Заздалегідь психолог ховає в піску предмети-відповіді на підібрані загадки.

Звучить спокійна музика.

Психолог Загадки-будиночки

В місті стояли.

Відгадки в будиночках

Цих проживали.

Злий Чарогрім будинки поламав,

Відгадки в пісочку заховав.

Щоб Відгадки врятувати,

Треба нам загадки відгадати.

Ви по черзі до пісочку підійдіть,

В нього руки глибоченько опустіть.

По дві відгадки у пісочку відкопайте

І у своїх долоньках швидко заховайте.

Обговорення

—Що ви відчували, як відкопували іграшки?

—Який був пісочок?

—Чи цікаво вам було шукати пальчиками предмети?

—Ким ви себе уявляли?

—Чим уявляли свої пальчики?

— Який був настрій до пошуків і після?

Можливі відповіді дітей

—Коли пальці притиснути один до одного, то долоньки стають схожі на лопатку, нею можна викопати все, що хочеш. Мені було цікаво копати. Пісочок приємний на дотик і слухняний.

—Мої руки перетворилися на ківш екскаватора. Я набирав багато пісочку, відчував його вагу і радів, що маю силу.

—А я був сапером. Обережно пальчиками розгортав пісок і відчував кожну піщинку. Я хвилювався, щоб не пошкодити іграшки й дуже зрадив, як їх відкопав.

—Я зігнув пальчики, й вони стали граблями. Пісочок сипався поміж пальцями і лоскотав їх. Це приємно. Мої пальчики швидко справилися з завданням.

Психолог

Коли буду я загадки читати, Відгадки вам потрібно показати, Любі діти, тільки не спішіть, Відповідь свою ви доведіть.

Психолог читає загадки. (Можна брати будь-які загадки на вибір психолога.)

Б'ють мене старі й малі,
У повітрі й на землі,
Я ж від того не вмираю,
Тільки вище знов стрибаю. (М'яч.)

Відгадайте, діти, хутко:
Крізь тканину лізе прудко,
И зашиває, вишиває,
Вушко й носик гострий має. (Голка.)
Космос їй — мов рідний брат, Повернулася назад.
(Ракета.)

Не карета і не віз,
Має четверо коліс.
В нього є і вікна й двері,
Дуже гарно в інтер'єрі. (Автобус.)

Ця рослина є така:
І солодка і гірка,
Одежинок кілька має
Й золотистим блиском сяє. (Цибуля.)

Дитина, яка вважає, що відповідь на загадку саме в неї, показує свій предмет-відгадку. Потім доводить правильність відповіді, розмірковує, робить висновок. Якщо потрібно, діти виправляють один одного, надають допомогу.

Психолог. Хто згоден з відповіддю? Хто міркує по-іншому? Чому? Діти розмірковують, проговорюючи свої думки, роблять висновки.

Психолог

Знову до пісочку підійдіть Глибоченько руки опустіть.
Будемо пісочком з вами грати І Відгадкам житло будувати.

Діти будують нірки для звірят, водойми для риб, раків, гусей; ангари, гаражі, сховища. «Садять» дерева, кущі, квіти. (Звучить весела музика.)

Психолог

А тепер всіх мешканців візьміть, Кожному житло в піску знайдіть. Відгадки уважно розселяйте, З новосіллям всіх їх привітайте! (Діти заселяють будівлі.)

Психолог

Чарогрім утік, злякався,
Десь далеко він подався.

Будуть всі у мирі жити
Веселитись і дружити.

Обговорення

- Що найбільше сподобалося вам на занятті?
- Як ви думаєте, чи всім відгадкам зручно жити в їх помешканнях?
- Що б ви хотіли змінити?
- Який настрої був у вас на початку заняття й тепер?
- Що ви відчували, коли будували помешкання для іграшок-відгадок?
- Який був пісочок?
- Що відчували ваші долоньки, пальчики?
- Як вчинив Чарогрім?
- Що таке зло?
- Чи подобається вам робити добрі вчинки?
- Чому Чарогрім утік?
- Що таке добро?

(Діти самостійно висловлюють свої думки.)

Психолог

У казці Добро Зло перемагає,
Нова пригода скоро вас чекає.

Заняття № 8

Заняття-казка в піску «Царство Голосних Букв»

Мета: спираючись на зорове, слухове й тактильно-кінестетичне сприйняття співвідносити букви та їх графічне зображення. Закріпити знання голосних букв. Розвивати фонематичний слух, уміння відображати емоції мімікою. Виховувати бажання робити добрі вчинки, допомагати один одному.

Для дітей середньої і старшої групи. Тривалість 30 хв.

Хід заняття

(Звучить спокійна музика.)

Психолог

Сьогодні казочку я буду вам читати,
Треба вам її запам'ятати.
Все, що потрібно, тут, на столиках беріть,
І казочку цікаву в пісочку відтворіть.

В одному царстві жив-був цар,

І звали всі його Буквар.

З ним букви-донечки жили

І голосними всі були...
Ось ця принцеса — буква «А»,
Красива і струнка вона.
Принцеса «О», мов колобок,
Що звеселяє всіх діток.
А ця принцеса — буква «У»
Дме щоранку у трубу.
Куди поділась буква «И»?
Потрібно нам її знайти.

Найбільша модниця — це «І»,

Зі шляпкою на голові.

А ця принцеса — буква «Е»

Хто з вас мені її назве?

(Розповідь казки психолог супроводжує показом голосних букв. Діти впізнають їх і називають.)

Психолог

Принцеси у палаці проживали,
Співали, танцювали, в ігри грали.
Красиві лебеді по озеру пливли,
Казкові квіти всюди тут цвіли.

(Діти будують Царство Голосних Букв: будівлі, дерева, квіти, створюють водоймища.) **Обговорення**

— Чим подобається вам царство, яке ви створили?

— Який сьогодні пісок?

— Що ви відчували, коли будували в пісочку?

— Що відчували ваші пальчики, долоньки, кулачки?

— Який настрій був у вас під час будівництва?

— Чи змінився настрій, коли ви закінчили будувати? *(Звучить тривожна музика.)*

Психолог

До букв Незнайко в гості завітав.

У піжмурки спочатку з ними грав.

А потім швидко він принцес зачарував

І у пісочок глибоченько заховав.

(Психолог бере на себе роль Незнайки. Руйнує будови, ховає букви у пісок по всьому ящику і загладжує поверхню.)

Психолог

Коли до них Буквар прийшов,

То своїх доньок не знайшов.

Ви до пісочку знову підійдіть
І царю допоможіть.
Чарівниками добрими ставайте,
Принцеси-букви у пісочку відкопайте.

(Діти відкопують букви у піску.)

Обговорення

- Чи приємно вам було відкопувати букви?
- Як ви це робили?
- Що відчували?
- Який був пісочок?
- Чи подобається вам робити добрі вчинки? Чому?
- Як вчинив Незнайко?
- Чим сподобалася роль Добрих Чарівників? (Звучить весела музика.)

Психолог

Щоб Незайка чари злії зняти,
Нам потрібно ще попрацювати.
Долоньками ми зліпимо букви голосні.
А потім поряд зліпимо нові.

Кожна дитина вибирає одну голосну букву й ліпить її в пісочниці. Ящик умовно ділиться вздовж на дві частини. Одночасно в пісочниці працює по двоє дітей. Інші діти спостерігають, аналізують дії товаришів і, якщо потрібно, підказують та допомагають один одному. Психолог не втручається, тільки спостерігає. Коли голосна буква зліплена, психолог ускладнює завдання і пропонує дітям поряд зліпити якомога більше нових букв, схожих на вибрану голосну букву. Діти проговорюють свої дії та відчуття.

А=Л, М;

О=С, Ю;

И=П, Н, Ц;

У=Ч, А, Л;

І=Ї, Р, В;

Е=Ш, Т, Г.

Обговорення

- Що ви відчували, коли ліпили букви?
- Який був пісочок?
- Чи цікаво створювати нові букви?
- Як ви це робили?
- Кому було важко й чому?
 - Як допомогли вам пальчики, долоньки й кулачки виконувати завдання?
 - Хто правильно передав форму букв, рівенько в рядочок їх розмістив?
 - Чи подобається вам бути чарівниками? Чому?

Психолог

Лише той, хто буде букви
Чітко і виразно називати,
Зможе першим Букварику
Донечок віддати.

(Діти чітко і виразно називають всі букви, які зліпили.)

Психолог

А тепер назвіть ім'я вашої принцеси-букви здивовано, потім — радісно і віддайте її царю-Букварику.

Цар Буквар дуже зрадив

І принцес в палац повів.

Чи вам сподобалось заняття?

Щоб навчитися читати,

Будемо ще мандрувати...

Закінчилась казка-гра,

Відпочити нам пора.

Заняття № 9

Привітання

Заняття-казка в піску «Як цифри з літерами познайомилися»

Мета: формувати навички позитивної комунікації. Розвивати тактильно-кінестетичну чутливість, фонематичний слух, позитивні емоції. Виховувати доброзичливе ставлення до інших, бажання робити добро.

Для дітей середньої та старшої груп. Тривалість 35 хв.

Хід заняття

(Звучить спокійна музика.)

Психолог. В одній казковій країні жили-були два гномики. Одного звали Три, а другого — Чотири. Ім'я в кожного гномика було на шапочці.

Психолог пропонує дітям відшукати гномиків із такими іменами й виставити їх у пісочницю. Цифри-імена приклеєні до шапочок гномиків.

Психолог. Кожен гномик мав свій будиночок. На будиночку також було написано ім'я гнома.

Діти відшукують будинки й виставляють їх у пісочницю також.

Психолог. Біля будинків росли красиві квіти, дерева.

(Діти прикрашають будинки. Звучить весела музика.)

Психолог. Гномики жили дружно, весело. Вони бігали, стрибали, гралися в різні ігри й весь час називали один одного по імені.

Діти розігрують дії гномиків у пісочниці, повторюють їхні імена:

—Ти хто?

—Я гномик Три, і будинок у мене з цифрою 3.

—А хто тут живе?

— Я гномик Чотири. Живу в будиночку з цифрою 4. Заходь до мене в гості. Я тебе пригощу чаєм, печивом, а потім підемо гратися.

Психолог. Чи подобається вам країна? Хто в ній живе? Як спілкуються гномики? Як граються? Хто з вас хотів би жити в цій країні? Чому?

За великою річкою була ще одна казкова країна. (Діти будують річку.)

По річці плавали лебеді. (Діти виставляють лебедів на воду.)

Що ви побачили, розгортаючи пісок? Що відчули, будуючи річку? Який пісок?

В цій країні жили-були також два гномики. Одного звали «З», а другого «Ч».

Імена — букви були не лише на їх шапочках, а також і на будиночках.

(Діти знаходять гномиків з такими буквами-іменами та їх будиночки і виставляють у пісочницю. Імена-букви приклеєні до шапочок та до будиночків.

Звучить весела музика.)

Психолог. Ця країна була також дуже гарна. Букви жили весело, були дуже ввічливі. Вони багато працювали: садили квіти, дерева, кущі, й весь час називали один одного по імені.

Діти прикрашають країну рослинами, поселяють птахів, тварин. Розігрують ситуації ввічливого спілкування, ігор. Повторюють імена-букви.)

Психолог. Чим подобається вам ця країна? Які в ній жителі? Хто б хотів у цій країні жити? Чому?

Одного дня було дуже жарко і гномики-букви та гномики-цифри побігли до річки. Коли вони зустрілися на різних берегах річки, то довго і здивовано дивились один на одного. Цифра 3 дивилась на букву «З», а цифра 4 на букву «Ч». Вони не могли нічого зрозуміти.

Давайте ми зліпимо імена гномиків-цифр на одному березі річки, та імена гномиків-букв на другому березі.

(Діти ліплять імена гномиків.)

Подивіться уважно, чи схожі імена гномиків цифр і букв? Чим? Чи сподобалося вам їх ліпити? Який був пісочок? Що відчували ваші пальчики?

Дивіться, вони нас передражнюють! — сердито сказали букви.

—Ти бач які! Це ви нас передражнюєте! — розгнівалися цифри.

—Ви хто такі? Вам до літер ще далеко!

—До чого тут літери? Нам і цифрами бути добре!

Нарешті вони замовкли, тому що дійсно нічого не розуміли. Але тут з'явилися дві царівни Математика і Граматика (Двоє дітей беруть на себе ці ролі.)

Граматика. Не сваріться, ляскотухи. Це ви тільки зовні схожі, а насправді дуже різні. Букви служать для запису звуків і тому живуть у моїй країні, яка зветься Граматика.

Математика. І ви заспокойтеся, тому що ви — цифри — математичні знаки й позначаєте кількість. Є ще інші цифри, які зовні схожі на букви, але країни, в яких вони проживають — різні.

Психолог

—Он воно що! Вибачте нам! — сказали цифри.

—І ви нам вибачте, будь ласка, — примирливо сказали літери. Ми не знали, що в країні Математики живуть наші двійники.

З того часу більше ніхто не чув, щоб цифри з буквами сварилися.

Обговорення

—Чому гномики посварилися?

—Що вони не могли зрозуміти?

—Хто помирив букви й цифри?

—Чи гарно сваритися?

—Якщо ви сваритеся з друзями, хто вас мирить?

—Як миритися з дорослими?

—З ким легше миритися?

—Хто з вас мирив друзів між собою? Як це було? (Звучить тривожна узика.)

Психолог

Сильний Вітер букв і цифр не знав,

І на гномиків, що гралися, напав.

Заховав їх у піску,

Щоб ніхто не розкопав.

(Психолог бере на себе роль Вітру, імітує його, розігрує дії, ховає гномиків у піску.)

Щоб могли ми рахувати

І навчилися читати,

Треба гномиків від Вітру

Нам швиденько рятувати.

До піску всі підійдіть,

Цифри й букви там знайдіть,

Як знайдете — не мовчіть,

Чітко нам ви їх назвіть.

(Діти відкопують гномиків у піску і називають їхні імена.) Потім гномиків маленьких До будинків віднесіть.

(Діти ставлять гномиків відповідно цифр і букв, що на шапочках і на будиночках.)

Обговорення

—Що ви відчули, як Вітер напав на гномиків?

—Які були відчуття, коли ви відкопали їх?

— Що відчували пальчики, долоньки, як ви відкопували цифри та букви?

—Який у вас був настрій?

—Як ви вчинили?

—Як називають тих людей, які рятують інших?

—Хто з вас чув про таких людей, читав чи бачив фільм?

— Хто сам когось рятував? (Звучить весела музика.) **Психолог**

У вас щире і добре серце. Я пишаюся вашими вчинками.

Вітерець-пустун злякався,

І за ліс мерщій подався,

Цифр і букв не знає,

Плаче, гірко виє

Рахувати і читати

Вітерець не вміє.

Психолог. Чи сподобалася вам гра? Що сподобалося найбільше? Чому? Діти, ви перемогли в цій казці і рятували від злого Вітру гномиків. Давайте попросимося з нашими казковими героями, а наступного разу візьмемо участь в інших пригодах. Адже в цих казкових країнах ще так багато інших героїв, з якими ви обов'язково познайомитеся.

Заняття № 10

Привітання

Гра-казка в піску «Бармалей»

Мета: формувати навички позитивної комунікації. Користуватися під час спілкування ввічливими словами, читати їх. Вчити самостійно розв'язувати проблемні ситуації, діяти швидко, впевнено. Розвивати позитивні емоції.

Для дітей середньої та старшої групи. Тривалість 30 хв.

Хід заняття

(Звучить спокійна музика.)

Психолог

Любі малята, посміхніться,

І на пісочок подивіться,

В піску ми знову будем грати,

Чудову казку будувати.

За чистим, чистим полем,

За великим лісом

Є місто, де живуть Чарівнії слова.

Діти будують ліс, місто і виставляють його жителів: гномиків, звірят (іграшки з кіндер-сюрпризу). Ввічливі слова написані й прикріплені скотчем до спинок жителів: Привіт, Дякую, Будь ласка, Добрий день, Вибач.

Психолог

Слова ніколи не сварились,

Сміялись, грались, веселились.

Садили квіти, гарний сад,
Був в місті цьому завжди лад.
Діти виставляють дерева, «садять» сад, створюють квітники.

Психолог

- Чи подобається вам місто? Чим?
- Який настрій був у вас під час будівництва?
- Що ви відчували? Чому?

Психолог

Всі в місті гарно вміли спілкуватись, Один до одного лиш ввічливо звертатись.
—Як спілкувалися між собою жителі міста?
—Кому подобається бути ввічливим?
—Кого ви можете назвати ввічливим в групі, вдома?
—Хто себе вважає ввічливим? Та задумав Бармалей Посварити всіх людей.
Він ввічливі слова усі спіймав І в пісочок глибоченько
заховав. (Звучить тривожна музика.)

Психолог

- Чи змінився ваш настрій?
- Що зробив Бармалей?
- Що буде з жителями міста?
- Як бути? Чи зможемо ми їм допомогти? Треба нам слова чарівні відкопати,
Потім їх швиденько й чітко прочитати. Якщо будем з вами зволікати —
Бармалея знову слід чекати.

Психолог підтримує, підбадьорює дітей, виражає впевненість у тому, що діти впораються із завданням. Діти відкопують жителів міста й читають слова на табличках.

Психолог

- Ким ви себе відчували, як відкопували жителів міста?
- Який настрій у вас? Чому?
- Як почувають себе жителі міста?
- Що відчували ваші пальчики, долоньки?
- Який був пісочок?
- Які у вас бажання тепер? (Звучить весела музика.)

Психолог

Кожен із вас добре читає.

Добро зло перемагає.

Будемо ми дружно жити,

Слова гарні говорити.

Хто більше слів привітних

І ввічливих назве,

Той жителів у місто

Швиденько поверне.

Хто з дітей більше називає ввічливих слів, той першим повертає жителів у місто Чарівних Слів. Психолог може запропонувати дітям різні ситуації. Діти

перевтілюються в героїв ситуацій, розігрують і розв'язують їх. Спілкуються, використовуючи ввічливі, чарівні слова. Розмірковують, роблять висновки.

Закінчилась казка-гра,
Вам у групу вже пора.
Завтра вам до мене
Потрібно поспішати,
Ми в подорож далеку
Будемо рушати.

Заняття № 11

Привітання

Гра в піску «Чарівні букви»

Мета: розвивати фонематичний слух, тактильно-кінестетичну чутливість, творчість, фантазію. Безпосередньо проживати процес перетворень. Формувати ініціативність, незалежність у спілкуванні, комунікабельність. Розвивати емоційну сферу дітей.

Для дітей середньої і старшої групи. Тривалість 20—25 хв.

Хід гри

(Звучить тиха спокійна музика.)

Психолог пропонує кожній дитині вибрати будь-які дві букви. Одночасно працює в пісочниці четверо дітей.

Психолог

Наші букви не прості,
Вони сьогодні чарівні.
Будемо ми їх ліпити,
Чудеса з ними творити.
З букви «Ф» ми зліпим «Я»,
З букви «Л» буквочку «А».
З букви «Г» ми зліпим «Т»,
Ну а з «Р» буквочку «В».

Свою розповідь психолог супроводжує показом перетворень, які можна робити з буквами відповідно до розповіді. Згладжує поверхню пісочниці.

Психолог

До пісочку підійдіть,
Свої букви ви зліпите.
З них нові букви створіть
І швиденько їх назвіть.

Діти ліплять букви, які вони вибрали й називають їх, потім перетворюють ці букви на нові й чітко та виразно їх називають. Виграє та дитина, яка зліпила якомога більше букв.

Обговорення

—Чим сподобалася вам гра?

—Чому букви ми назвали чарівними?

— Що ви відчували, коли були творцями й перетворювали одні букви на інші? З допомогою чого ви це робили?

—Який був пісочок? Чи слухався він ваших пальчиків, долоньок?

—Чи цікаво здійснювати перетворення?

—**Психолог**

Букви нові ви ліпили, Чудеса з ними творили. В різні ігри будемо ще грати, Навчимося в пісочку ми писати.

Заняття №12

Привітання

Заняття-гра в піску «Місто хороших слів»

Мета: формувати навички позитивного спілкування. Підтримувати бажання спілкуватися, дружити, вчити коментувати свої дії. Виховувати позитивні риси характеру.

Для дітей середньої та старшої груп. Тривалість 25—30 хв.

Хід гри

(Звучить спокійна музика.)

Психолог. Ми знаємо звуки, познайомилися з буквами, вміємо створювати склади й читати слова. Наші пальчики гнучкі, а руки чутливі. Сьогодні ми будемо самостійно пальчиком писати слова на піску й побудуємо місто хороших слів:

Щоб із слів хороших

Місто збудувати,

Слова приємні й добрі

Потрібно вам назвати.

Діти називають слова за своїм вибором: мама, тато, дім, село, місто, хата, мир, сонце, друг, море, квіти, небо, кіт тощо.

Психолог Тепер слова хороші

На картках відшукайте

І виразно та чітко

Ви нам їх прочитайте.

Діти за вибором беруть картку, де написано слово й читають його.

Давайте будем місто

Словами заселяти

І пальчиками на піску

Красиво їх писати.

У пісочниці одночасно може працювати четверо дітей Кожна дитина «пише» вибране слово на піску, копіюючи графічне зображення з картки. Діти коментують свої дії.

Психолог

Щоб словам у місті

Було зручно жити,

Потрібно кожна букву

Рівненько розмістити.

Психолог

— Що відчували ваші пальчики, коли ви проводили ними різні лінії й «писали»? слова на піску?

— На що вони були схожі?

— Чи цікаво писати на піску? Чому?

— Що ви відчували? Який був пісочок? Який у вас був настрій? (Звучить весела музика.)

Психолог

Даремно часу ви не гайте,

Дерева та будиночки на столиках шукайте,

І місто слів хороших

Прикрашати починайте.

Кого б ви ще хотіли

У місті поселити?

Щоб весело і дружно

Могли всі в ньому жити.

Ви жителів уважно підбирайте

І що написано на іграшках — читайте!

На столиках розміщені іграшкові тваринки, птахи, фігурки людей, до спинок яких прикріплені скетчем слова, що характеризують кожна фігурку: ввічливий, уважний, добрий, щедрий; брехливий, дратівливий, забіяка, ледар, жадібний, боягуз тощо.

(Діти «поселяють жителів у місто, читаючи вголос надписи.)

Обговорення

— Чому ви вибрали саме ці іграшки?

— Що в них спільного?

— У чому відмінності?

— Хто вам більше подобається? Чому?

— Як ці жителі будуть спілкуватися між собою, гратись?

— Які фігурки залишаються на столі? Чому?

— Що вам у них не подобається?

—Чим сподобалася вам гра?
—Що б ви хотіли змінити? Любі діти,
Ви всі гарно працювали
І місто слів хороших
Красиве збудували.
Завтра знову буде гра,
Зачарує вас вона.

Заняття № 13

Привітання

Гра в піску «Створи свою казку»

Мета: вчити дітей створювати на піску сюжети відомих казок, проговорювати свої відчуття, співпрацювати та допомагати один одному, самостійно оцінювати роботу. Розвивати творчу уяву, фантазію, емоційну сферу дітей. Для дітей середньої та старшої групи. Тривалість 35 хв.

Хід гри

Психолог

Хочете, малята, багато пізнати?
По країнах різних будем мандрувати...
Усі ці країни живуть поряд з нами
В пісочній країні, що дружить з казками.
До пісочниці, малята, підійдіть,
У пісок руки глибоченько опустіть.
Ви пісочок розгрібайте

І скарби скоріш шукайте.

Діти розгрібають пісок і відкопують персонажів відомих казок: Колобка, рукавичку, яєчко, качечку, котика, поросятка (трое), шапочку (червоного кольору).

Психолог

— Що відчули ваші пальчики й долоньки, коли доторкнулися до предмета в піску?

— Чи хотіли ви побачити те, що знайшли? Чому?

— Хто відгадав предмет, не витягуючи його? Вам, малята, треба скарб свій показати,

І з якої казки він — швиденько нам назвати.

Діти показують предмет (персонаж із казки) і називають відомі казки: колобок — «Колобок»; яєчко — «Курочка Ряба»; котик, півник — «Котик і Півник»; шапочка — «Червона Шапочка»; рукавичка — «Рукавичка» тощо. (Психолог обирає персонажі з чотирьох казок.)

Психолог

—Хто помилився?

—Ще в яких казках є такі ж герої?

Діти допомагають один одному, розмірковують, пригадують, узагальнюють, роблять висновки.

Психолог Ви героїв інших

До своїх казок знайдіть

І в пісочку швидко

Сюжет казки відтворіть.

Діти відшуковують на столиках усіх персонажів до казки, яку вони назвали й відтворюють за власним вибором, сюжет цієї казки, передаючи місце події, ставлять будинки, створюють ліс, річку, поле...

Психолог

Хто з вас швидше й краще

Свою казку побудує,

Той перший у подорож цікаву

Зі мною завтра помандрує.

Діти допомагають один одному, дружно працюють. Оцінюють свої роботи та роботи товаришів. Разом роблять висновок і називають переможця.

Психолог

— Чим сподобалася вам гра?

Заняття № 14***Привітання*****Заняття-казка в піску «Країна Чудес»**

Мета: вчити дітей самостійно створювати на піску різні світи, правильно оцінювати вчинки оточуючих та свої особисті, закріплювати навички хорошої поведінки. Формувати позитивні риси характеру. Розвивати емоційну сферу, кінестетичну чутливість, уміння фантазувати, розмірковувати, узагальнювати, самостійно робити висновки. Втілювати фантазії та уявні події в реальне відображення їх на піску.

Для дітей середньої та старшої групи. Тривалість 30—35 хв. Можна провести як окреме заняття або як чотири заняття по 15 хв.

Хід заняття

Пісочниця умовно поділена на три частини, одна з яких на третину заповнена піском. Звучить музика (запис голосів птахів, різноманітних звуків лісу).

Психолог

За високими горами,

За глибокими морями,

Синіми океанами,

Густими туманами,
В Лісовій країні
Звірята живуть,
Дерева і квіти
Чудові ростуть.
Птахи на деревах
Гніздечка звивають,
А гномики казкові
Все охороняють.
Треба вам країну
Лісову створити,
І пташок та звірів
В лісі поселити.
Щоб було всім зручно
І весело жити,
Потрібно гніздечка
Та нірки зробити.
Діти відтворюють у пісочниці картину Лісової Країни: створюють ліс, квіти, поселяють пташок і тварин у їх домівки.

Психолог

- Чим подобається вам Лісова Країна?
- Чи зручно звірятам та пташкам у ній жити?
- Чи у всіх є домівка?
- Який настрій у жителів Лісової Країни?
- Живуть вони дружно чи ні? Чому?
- Хто їх охороняє? Який настрій у вас? (Звучить «космічна» музика.)

Психолог

На луноходах і ракетах
Ми з вами вирушимо в путь,
В далеку Космічну Країну,
Де дружно планети живуть.
Діти виконують ролі космонавтів, одягають шоломи. В пісочниці вони відтворюють картину Космічної країни: будують ландшафт планет космосу (каміння, заглибини, гори, підвищення). Виставляють космічну техніку та 9 планет Сонячної Системи (планети — плоскі круги, прикріплені до паличок різної висоти. Психолог допомагає, якщо потрібно). Потім діти заселяють країну жителями — інопланетянами).

Психолог

- Що ви відчували, як цю країну будували?
- Чи цікаво бути «космонавтами»?

—Що відчували ваші пальчики, долоньки, кулачки?

— Чим подобається вам Космічна країна?

— Які планети є в Космічній країні? (Психолог, якщо потрібно, допомагає показати й назвати планети).

—Хто заселяє ці планети?

—Які інопланетяни за зовнішнім виглядом, за характером?

— Як вони спілкуються? Чи живуть дружно? По чому це видно? (Звучить «морська» музика.)

Психолог

Знову в подорож цікаву

Ми з вами помандруємо,

І Морську чудо-країну

В пісочку побудуємо.

Пісочок розгортайте

І море там шукайте.

Всіх, хто в морі проживає,

У воду поселяйте.

Діти розгортають пісок і створюють Морську країну, в яку поселяють її мешканців: риби, раки, черепашки, водорості, каміння, ракушки; ставлять «на воду» морську техніку. Прикрашають берег рослинами, будинками, розміщують людей, що відпочивають біля моря тощо.

Психолог

—Як називається ця країна?

—Що відчували ваші пальчики, долоньки, кулачки?

—Хто мешкає в Морській країні?

—Який настрій у жителів? Як вони поведуться, спілкуються?

—Який настрій у вас?

—Що вам у цій країні подобається? Що ні?

Психолог

Країнами різними

Ми з вами мандрували,

І на піску Чудо Країну

Велику збудували.

— Хто з вас в якій країні хотів би поселитися? Чому?

Діти висловлюють свої думки, розмірковують і самостійно роблять висновки. (Звучить весела музика.)

Психолог

Мешканці Чудо-країни

Дружно поживали.

Звірі й птахи на ракетах

До планет літали.

Інопланетяни — в морі купалися.

Гномики із рибками
В різні ігри гралися.
Діти граються в пісочниці іграшками.
(Звучить тривожна музика.)
Та одного разу,
Коли усі спали,
На Країну Чудес
Грім та Блискавка напали.
Жителів Країни
Всіх зачарували,
У пісочок глибоченько
Сонних заховали.

Психолог бере на себе роль злих руйнівних сил — Блискавки і Грому — й ховає жителів Країни Чудес у пісок. Треба жителів у пісочку відшукати, По домівках їх усіх порозселяти. Будемо тихенько це робити, Щоб нікого нам не розбудити. До пісочку, діти, підійдіть, Жителів усіх ви там знайдіть. Без злих чарів той проснеться, Хто в свою домівку повернеться. Діти викопують жителів і поселяють їх у свої домівки.

Обговорення

- Що ви відчували, як дізналися про те, що зробили злі сили — Грім і Блискавка?
- Як можна оцінити їх учинок?
- Чому ви всі так бережно відкопували й переносили жителів у їхні домівки?
- Що ви відчували? Який був пісочок?
- Що відчували ваші пальчики, долоньки?
- Ким ви себе уявляли?
- Чи всі жителі повернулися додому? Чому вони веселі й задоволені?
- Який у вас настрій?
 - Чим сподобалось вам заняття?
 - Що не сподобалося? Чому?

Психолог Жителі Країни До вас посміхаються,
Ви дуже старалися Вами всі пишаються!
Даремно часу ви не гайте,
До мене завтра поспішайте.
В пісочку знову будем грати
І щось цікаве будувати.

Заняття № 15

Віри-розминка

Мета: активізація уваги дітей.

Любі малята, посміхніться

Й на пісочок подивіться.

Ми з вами знову будем грати, —

Щось незвичайне будувати.

Гра-заняття в піску

«Космічна подорож до Сонячної системи»

Мета: вчити дітей створювати картини космосу, вчити досліджувати їх і робити висновки. Розвивати тактильно-кінестетичну чутливість, творчість, фантазію, позитивні емоції. Формувати добрі стосунки, вміння співпрацювати, гостинність. Виховувати любов до навколишнього.

Для дітей старшої групи. Тривалість 35—45 хв.

Цю гру-заняття можна проводити як окреме заняття в корекційній групі тривалістю 45 хв або умовно розділити на три заняття тривалістю 15 хв кожне.

Хід гри

Кабінет психолога прикрашений зірками, планетами, космічною технікою. Кімната напівзатемнена. Діти підходять до карти Сонячної Системи. (Звучить спокійна музика.)

І частина заняття

Психолог. Ось це — Сонячна Система. На ній розміщені Сонце і 9 планет. Пригадайте їх назви.

Діти називають планети: Меркурій, Венера, Земля, Марс, Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун, Плутон і показують їх на карті.

Планети вирізані з плоского картону, мають певну форму, розмір, колір.

Психолог. Якого розміру ці планети у порівнянні з Сонцем?

Діти. Якщо уявити, що Сонце — великий кавун, то Юпітер — велике яблуко, Сатурн — яблуко менше, Уран та Нептун — вишні, Земля та Венера — горошини, Меркурій та Плутон — зернятка проса.

Психолог

Сонечко — це мама,

Планети — його діти.

І ми сьогодні в гості

До них будем летіти.

Швиденько поспішайте,

Скафандри одягайте

І в космічний корабель

Зі мною сідайте (Звучить космічна музика.)

Діти одягають скафандри, шоломи космонавтів (атрибути до гри «Космонавти») й сідають у космічний корабель (макет).

Психолог

Погляньте, діти, навкруги, —

Це сяють в небі зірочки.

Планета Марс нам посміхається

І корабель наш зупиняється.

Психолог ставить у пісочницю з сухим піском картинку з плоским зображенням планети Марс.

Психолог. Це — червона планета, тому що вона складається з червоного каміння.

Діти продовжують розповідь дорослого, відтворюють у пісочниці ландшафт, прикрашають планету цікавими рослинами, тваринами, та інопланетянами — марсіанами.

Психолог

—Чим сподобалася вам планета, яку ми відвідали? Чим вона цікава?

—Що відчували ваші пальчики, долоньки, кулачки?

—Як ви відтворювали планету Марс?

—Хто її населяє? Які жителі?

—Хто з вас хотів би жити на цій планеті? Чому? (Звучить спокійна музика.)

Психолог

Час в дорогу вирушати,

На Меркурій поспішати.

Знову приземляємось

З друзями вітаємось.

Психолог з дітьми приймають із пісочниці всі матеріали й розрівнюють пісок. Потім психолог ставить в пісочницю зображення планети Меркурій. Діти розповідають, що ця планета найближча до Сонця. Вона трохи більша за наш місяць. На ній дуже жарко. Далі діти самостійно відображають ландшафт і форму планети в піску. Заселяють її жителями (з фольги вирізані фігурки інопланетян, птахів, тварин).

Психолог

—Яка поверхня планети Меркурій?

—Як ви її відтворили?

—Який пісочок? Чому він сухий?

—Як він сиплеться між пальцями? Що нагадує?

—Чи приємно сипати пісок із долоньки на долоньку?

—Чому ви думаєте, що він гарячий?

—Чи можна поселяти на планеті мешканців?

—Чи змогли б жити на цій планеті люди? Чому?

—Чи хотіли б ви тут поселитися? Чому?

Психолог

На космічний корабель

Знову всі сідаємо.

В гості до Венери

Ми з вами поспішаємо.

Психолог розрівнює пісок. Діти самі відшуковують зображення планети Венера й розповідають про неї. Вона дуже яскрава. Її часто приймають за НЛО. Її поверхня ховається під великою кількістю густих, білих хмар.

Потім вони створюють на піску картину планети Венера й прикрашають її, заселяють мешканцями.

Психолог

—Чим цікава Венера?

—Хто тут може жити?

—Які інопланетяни? Який у них характер, настрої?

—Хто з вас хотів би тут жити? Чому? Діти розмірковують, роблять висновки.

Психолог

Система Сонячна планетами багата. В гості до Плутона нам треба завітати. То ж швиденько всі сідайте і в дорогу вирушайте.

Психолог приймає матеріали із пісочниці й розрівнює пісок. Діти відшуковують планету Плутон і відображають її в пісочниці. Це одна з найменших планет Сонячної системи. Вона була відкрита в 1930 році останньою.

Психолог

—Чим подобається вам планета Плутон?

—Яка в неї поверхня?

—З допомогою чого ви її створили?

—Що ви відчували?

—Що відчували ваші пальчики, долоньки?

—Хто живе на планеті?

—Чим відрізняються жителі цієї планети від жителів інших планет?

Психолог

Юпітер в гості нас чекає.

Чому ж ніхто нас не вітає?

Діти висловлюють свої міркування?

II. частина заняття

Психолог

До Сатурна поспішаємо...

На планету знову не сідаємо.

В кораблі космічному

Ми в космос пливемо,

І через ілюмінатор

Усім вітання шлемо.

Психолог розрівнює пісок у пісочниці й дістає зображення Юпітера й Сатурна.

Психолог

—Чому ми не можемо приземлитися на планетах Юпітер і Сатурн?

—Чим вони особливі?

—Хто може жити на цих планетах?

Діти розповідають, що ці планети складаються з газів і рідини й не мають твердої поверхні. Навколо Сатурна є величезні кільця з кусків каменю й льоду.

Психолог

З Сатурном всі уже прощаємось,

І на Нептуні ми не приземляємось...

Нас Уран чекає, діти,

Будем далі ми летіти.

Діти відшуковують і ставлять у пісочницю картинки з зображенням планет Уран та Нептун. Розповідають, що ці планети складаються з газів. Вони дуже далеко від Сонця. Навколо Урана є дев'ять кілець. На них холодно й темно.

Психолог

—Чому наш корабель не приземлився на планетах Уран та Нептун?

—Чи можуть жити тут інопланетяни?

—Чому на цих планетах нічого не росте?

—Чи можна щось змінити? Як?

Діти розмірковують, фантазують, роблять висновки.

III частина заняття

Психолог

Корабель космічний

У космосі летить...

І на рідну землю

Швидко нас домчить.

Ця планета нас чекає

І всіх весело вітає!

Психолог приймає з пісочниці всі матеріали й зволожує та розрівнює поверхню піску.

Корабель наш приземляється
Він на Землю повертається.

Діти знімають скафандри, шоломи. Відшуковують і ставлять у пісочницю зображення рідної планети Земля. (Звучить весела музика.)

Психолог

Знову до пісочку,

Діти, підійдіть,

І про рідну землю

Все нам розкажіть...

Розповіді дітей.

Побудуйте сквери,

Села і міста,

Бо найкраща в світі —

Це наша Земля!

Діти відтворюють у пісочниці ландшафт планети Земля, прикрашають її, заселяють мешканцями.

Психолог

— Чим відрізняється планета Земля від інших планет? Що на цій планеті вам подобається найбільше?

— Як ви створили таку красиву планету?

— Що ви відчували, як будували? Який був пісочок? Чому?

— Що відчували ваші пальчики, долоньки?

- В якому пісочку працювати приємніше: в сухому чи вологому? Чому? —
Що ви відчуваєте зараз? Який у вас настрій?

— Хто живе на планеті Земля? Які люди?

— Чим відрізняються мешканці планети Земля від мешканців інших планет?

— Що подобається вам в людях? Що ні? Що б ви хотіли змінити? Як?

— Чи сподобалась вам космічна мандрівка? Що сподобалось найбільше?

— Ще куди б хотіли ви помандрувати?

Психолог

Знову з пісочком

Нам пора прощатись.

Будемо не раз ще

З вами зустрічатись.

Швидко руки витирайте

Інші ігри починайте.

Географічна пізнавальна гра на піску

«Україною подорожуємо — місто-казку побудуємо»

Мета: вчити дітей пізнавати навколишнє через тактильно-кінестетичні відчуття, наближати до себе свій внутрішній світ, розуміти свої бажання. Розвивати допитливість, спостережливість, уміння уявляти, фантазувати, навички співпраці та емоційну сферу дітей. Виховувати дружні стосунки з однолітками, товариськість, взаємодопомогу, любов до рідного краю.

Для дітей старшої групи. Тривалість 35—45 хв.

Матеріали: водонепроникний дерев'яний ящик. Чистий, просіяний, вологий пісок. Колекція мініатюрних фігурок:

- персонажі людей;
- будівлі (будинки, школи, музеї, метро, вокзали);
- тварини (домашні, дикі, морські);
- машини;
- рослини (кущі, дерева, квіти);
- споруди (мости, огорожі, ворота);
 - природні предмети (черепашки, плоди кущів і дерев, гілочки, камінчики);
- жива зелень;
- допоміжний матеріал (коробочки, пляшечки, домашній посуд);
- пластмасові фігурки;
- фігурки з Кіндер-сюрпризу.
- фізична карта України та карта Черкаської області, указка.

Хід заняття

Звучить спокійна музика. Діти заходять до залу. Ритуал вітання. Розпочинається заняття з розглядання карти України. Спокійна розповідь дорослого супроводжує дії та відповіді дітей протягом заняття. (Знак * * * позначає можливі відповіді дітей.)

Психолог

По карті нашої держави

Сьогодні будем мандрувати.

Завдання вам — її назвати

І ще — столицю відшукати.

Діти показують на карті й називають нашу державу Україну та її столицю — місто Київ.

Психолог

З давніх-давен люди селились,

Де є ліси, річки, моря.

У чому суть, чому так сталося?

Це вам загадочка моя.

Діти розповідають про те, що люди селилися біля лісів, тому що в лісі є гриби, ягоди, які можна споживати. Є лікарські рослини, якими люди лікуються. В лісі можна полювати. Ліс — прекрасне місце для відпочинку в будь-яку пору року.

Біля річок є поселення, тому що в річках багато риби, в річці можна купатися, плавати. З річки можна брати воду, щоб поливати городину. Великими річками плавають кораблі, баржі, які перевозять вантажі та людей. Є інші види водного транспорту. На малих річках можна плавати на човнах. Біля річки можна гарно відпочити.

Море приваблює людей своєю чарівністю, багатствами (риба, краби, морські водорості) та цілющими лікувальними властивостями (вода, морепродукти). Біля моря люди відпочивають і лікуються. На морях багато різного водного транспорту, на якому перевозять людей та вантажі.

Психолог

Даремно часу ви не гайте, Найбільшу річку відшукайте. Назвіть річки, поряд міста — Загадка знову не проста.

Діти відшукують на карті й називають найбільшу річку України — Дніпро. Потім називають ріки Дністер, Південний Буг та Сіверський Донець. Показують їх на карті України й називають, через які великі міста вони протікають.

Психолог

Ось Гнилий Тікач протікає,
Тут є міста і села є,
А цей кружечок — наше місто.
Хто з вас мені його назве?

Діти підходять до карти Черкаської області. Розглядають її, потім відшукують і називають рідне місто — Звенигородку.

Психолог

Звенигородка рідна, мила,
Шевченка славною земля.
Вас всіх тут мама народила...

Це — Україна дорога.
Любі малята, посміхніться,
І на пісочок подивіться.
В піску ми знову будем грати,
І наше місто будувати.
Тож до пісочку підійдіть,
І в нього руки опустіть.
Все, що потрібно для роботи
Ось тут, на столиках беріть.

Психолог займає позицію оповідача й супроводжує дії дітей розповіддю.
(Звучить тиха музика.)

Психолог

Давайте трішки поміркуєм
І щось новеньке побудуєм...

Можливо, хоче хтось Дісней,
Щоб веселив усіх дітей.
І зоопарк, і гарний сквер,
А в ньому — декілька озер...
І гарний пляж — щоб засмагати,
І лебедів, щоб годувати.
Щоб все було, як у столиці,
Аеропорт і залізниця,
Музеї, фабрики, заводи,
Метро, підземні переходи.
Психолог підтримує, підбадьорює дітей, висловлює свою зацікавленість.
В цікаву казку помандруйте
І дитсадочок наш збудуйте,
Дім, у якому ви живете,
І школу, у яку підете.
Щоб зеленіло все, цвіло,
Щоб нам всі весело було.
Все в світі можна збудувати,
Якщо творить, фантазувати.
Психолог виражає впевненість у тому, що у дітей все вийде. Діти виступають творцями, будують рідне місто відповідно до своїх бажань, уявлень, здобутих навичок і знань.

Психолог

Чи треба вам допомагати?
Хтось може хоче запитати?
Я з радістю вам відповім
І допомогу надам всім.
Щоб місто-казку збудувати
Ви всі старались, як могли.
Звенигородку не впізнати, —
Це праці вашої плоди!
Психолог висловлює щире замилювання роботою всіх дітей, дякує за вигадку.
Кожна дитина розповідає про свої будівлі.

Обговорення

— Чому ви вибрали саме цю будівлю?
— Чим вона приваблює?
— Чи потрібна вона жителям Звенигородки?
— Для чого?
— Що ви хотіли б змінити, доповнити?
— Чому?
— Що подобається в будівлях товаришів?
— Чи всім мешканцям буде зручно жити в місті, яке ви збудували?

- Хто з вас хотів би жити в цьому місті?
 - Що сподобалось вам будувати?
 - Який був пісочок?
 - Що відчували ваші пальчики, долоньки, кулачки?
 - Який у вас настрій?
 - Який настрій у мешканців міста?
 - Чому?
- Що найбільше сподобалося на сьогоднішньому Чому?
Що хотіли б змінити? Що б ще хотіли збудувати?